

ЧЕРНИШЕНКО ВОЛОДИМИР

ЯЛИНКА

ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ МИТІ

ПЕРЕДМОВА

Правда ж, це несправедливо, що всі книжки для дітей і про дітей пишуть дорослі люди? Тобі ніколи не хотілося обуритися з цього приводу і сказати: слухайте, дядю, ви дорослий, тому й пишть про дорослих! Мені хотілося. Адже, що вони розуміють, ці дорослі! Вигадують казна-що про дітей і змушують їх вірити, що вони такими є насправді, неподобство яке! Звичайне, це не зі зла, просто більшість дорослих, кому як не дітям це знати, жахливо наївні. Наприклад, вони беззаперечно вірять, коли на вас жаліється сусідка, бо ви, мовляв, витолочили їй грядку. А в той же час відкидають ваші такі очевидні слова про те, що віник міг би прибрати кімнату і без вашої допомоги, якби його гарненько припросити. Або, що банку варення ви віддали Сумному Слютлику з планети Сумних Слютликів, за невидиму дрібку невидимого печива, яке тепер ніяк не можете знайти...

Отож-бо! Саме тому, коли був дитиною, я завжди хотів написати книгу для дітей і про дітей. Це була б дуже правдива і цікавенна книга, бо писала б її така ж дитина, як і ті, хто мав би її читати. Однак життя складна штука! Не мені вам казати, скільки справ має кожна особа віком до шістнадцяти років. І на озеро збігати, бо раптом воно за ніч висохло, і на нове дерево видертися, а їх же тьма-тьменна, цих дерев... І це не рахуючи школи. Про школу краще мовчати. Тому й нагоди сісти за писання ніяк не випадало.

І ось, коли нарешті у мене нарешті з'явився вільний час, я раптом зрозумів, що вже кілька років, як став дорослим. До речі, це жахіття трапляється з вами так несподівано і непомітно, що важко навіть уявити. Тому ви повинні якнайретельніше слідкувати за собою, аби випадково не подорослішати, принаймні до двадцяти...

Але сталося, як сталося. Я став дорослим. Звичайно, можна було б прикинутися дитиною і все одно написати книгу, але це було б нечесно, а чесність це річ ще важливіша ніж хоробрість і майже така сама важлива, як людяність. Тому я не став одразу писати книгу, а сів і добре подумав. Мушу сказати, що

сідати і добре думати – дуже корисно. Деякі особливо розумні люди роблять це по кілька разів на день, а я знав одного дідка, який цією справою займався все життя, але так ні до чого й не додумався. Тепер тобі ясно, що ця справа дуже важка. Тому варто іноді тричі подумати перед тим, як почати серйозно думати... Одним словом, у мене все це затягнулося років на два. Але врешті я дещо таки вигадав.

Якщо я дорослий і не можу писати про дітей, подумав я, то напишу про дорослу людину, але для дітей. І одразу ж засів за писання. А оскільки єдиним дорослим якого я знав достатньо добре, для того щоб писати про нього книгу, був я, то й книга вийшла про мене. Ти, звичайно, подумаєш, що читати книги про людину, яка стільки часу витрачає на передмову страх як нецікаво, але я обіцяю, що більше не буду. Чесно-чесно!

Отож – ось вона, ця книга. Перша у світі книга про мене.

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ, в якому я потрапляю до Ялинки

Ялинкові думки

Я мусив їхати до Ялинки. Це я знав точно. З якогось часу ця думка постійно жила в мене в голові і постійно нагадувала про себе. Я прокидався зранку і думав, що ж мені треба сьогодні зробити? Звісно, поїхати до Ялинки – відповідало щось в мені. Я тряс головою і посміхався, приверзеться ж таке зі сну! Вмивався, чистив зуби, робив фіззарядку... Звичайно, ніякої фіззарядки я не робив, але редактор, як тільки почув, що книгу читатимуть діти, на поліг на цьому. А щоб не казати тобі неправду, мені довелося терміново почати вести здоровий спосіб життя, мушу сказати, це не так уже й неприємно, як здається на перший погляд...

Потім я їхав автобусом і коли платив водієві, а він мусив давати мені здачу і запитував ввічливо: „Вам куди?“, чомусь завжди відповідав: „До Ялинки.” Водій спочатку дивувався, а потім звук і спокійнісінько відраховував мені потрібну суму з двох гривень. А одного разу я неймовірним зусиллям волі примусив себе сказати: „В Київ”. Тоді водій посміхнувся і зауважив: „Ви, певно, обмовились, вам до Ялинки.”

З цієї розповіді тобі, звичайно ж, кинулися в очі дві речі – по-перше, я вже був достатньо дорослим, щоб до мене зверталися „на ви”, а по-друге, думка про Ялинку не покидала мене майже ніколи. Тож не дивно, що одного разу я не вийшов з автобусу в Києві, а поїхав прямісінько до неї. Як це мені вдалося, я не знаю, бо заснув ще на півдорозі. А коли прокинувся – був уже там...

Чай був міцний і гарячий. Він обпікав губи і щемів на язиці, і то було єдине, що доводило мені власне існування. Я сидів у кріслі з високою спинкою, яка догори вибагливо закручувалася в равлика дерев'яним різбленням. Крісло було м'яке і шкіряне, але якось дивно виштовхувало мене з себе, тому я сидів ледь посунувшись вперед. Стіни кімнати губилися десь у напівсутені, а стелі я взагалі не міг розгледіти, хоча вона напевно також мала б бути різбленою. Мої коліна

неприсмно впирались у невисокий лакований столик без ніжок. Як він тримався в повітрі я тоді не міг збагнути, але стояв він міцно. На столику висівся череватий чайник, схожий на великого чорного кота. Кіт здався мені знайомим.

Я був увесь освітлений якимось дивним світлом, яке, здавалось, ішло нізвідки. Проте падало воно так, що я зовсім не бачив обличчя людини навпроти, лише темний силует гостро вирізнявся на сірому фоні сутені, де мала б бути спинка крісла. Я не відчував нічого окрім терпкого полинового смаку заварки на язичі і тепла, що розходилося тілом, чомусь, починаючи від ніг. Десь цокав годинник і я подумав, що зараз ніч або пізній вечір.

– Нарешті ви отямилися шановний. – почувся рівний і спокійний голос людини навпроти. Я здригнувся – десь я вже чув цей смутний і тихий голос, лише цього разу він набув, здавалось, якоїсь впевненості і твердості.

– Ви вже з годину отак сидите в кріслі і п’єте чай – це вже третя чашка. Добряче вам дісталось. Я тепер навіть трохи жалкую, що погодився перекинути вас сюди... Та ви чуєте мене, чи ні?!

Я чув, але слова важко доходили до моєї свідомості. Хто цей чоловік, що він від мене хоче? Як я опинився в цьому дивному місці? Питання одне за одним спалахували в моєму мозку і гасли. Я мав сили лиш на те, щоб кивнути. Таким чином показуючи незнайомцеві, що готовий його слухати. А він все говорив і говорив, складні і незрозумілі речі про Всесвіт, про небо і землю, нарешті – про людину. Це було схоже на страшну казку і я пам’ятаю, що вирішив тоді все забути.

Хоча, з розповіді дивного чоловіка я дізнався, що знаходжуся в Ялинці, що мого співрозмовника звуть Час і що це він викликав мене сюди. Він розповів, що в нього гостювало багато цікавих людей – письменники і математики, співаки та космонавти, навіть кілька президентів, хоча з ними й не так цікаво було говорити... Все це були дуже визначні люди і всі вони якось зуміли заслужити цю розмову з Часом... Ось скільки всього я збагнув, але одна річ лишалася для мене загадкою – що тут, власне роблю я? Я вже майже зібрався запитати про це Часа,

але не встиг, бо двері часової кімнати відчинились і до них зазирнуло якесь дівча, років шести з двома кісками.

– Познайомтесь, це моя дочка, Мить. – сказав мені Час.

Часів будинок

– А це ось – Велика кімната. Тут збирається вся родина і всі приятелі. Зараз вона порожня, але до завтра наповниться кріслами. Ой лишенько, та не роби ти такі круглі очі! Я просто кажу, що до завтра всі крісла позбігаються сюди з інших кімнат і закапелків, де вони зазвичай любенько собі теревенять. Колись сходимо їх послухати – вони іноді розмовляють про такі цікаві речі! Не віриш? От чудний! А хіба в себе вдома ти не підслуховуєш балачки меблів?

– Ні. В мене вдома вони переважно мовчать. – я вичавив із себе блаженську посмішку. Вже з півгодини маленьке дівча, яке на віру виявилось Миттю, водило мене за руку кімнатами просто таки велетенського будинку Часа. Будинок Часа – це тому, що його власником є Час (хоча Часові належить все на світі). Краще сказати, що це будинок в якому живе Час, його дочка Мить та ще час від часу з'являються всі члени Часової родини.

Дім був дійсно грандіозним, але, на жаль, погано освітленим. Те таємниче світло, що так вразило мене в кабінеті, більше не з'являлось. Натомість, дорогу освітлювала маленька Мить, що тримала здоровенного підсвічника. Підсвічник був такий великий, що я навіть хотів був забрати його в Миті, але вона лише засміялась і ще міцніше стиснула мою руку. Дивно ми, мабуть, виглядали б, коли б було кому це зауважити: я – відносно високий і широкий молодик із здивованим поглядом і непевною ходою (все тіло досі гуділо); Мить – мале дівча з двома кісками у простому домашньому платтячку і старезний підсвічник з двома свічками (хоч їх і мало бути три). До того ж, Мить тримала нас обох (мене і підсвічника) своїми маленькими теплими долоньками, та ще невпинно торохтіла.

– А це ось – наша власна картинна галерея. Картин не видно, бо вони живуть під штукатуркою. Взагалі, вони з'являються, коли їм того заманеться, лише татко,

коли дуже схоче, може ними керувати. Моя мачуха – Плинність, не любить цю кімнату, а я просто обожаю, бо знаєш, – вона притишила голос, – тут іноді з'являється портрет моєї справжньої мами...

Кімната дійсно була незвичайна. Радше вона була схожа на коридор, кінець якого потопав далеко в пільмі, а стіни були не пофарбовані, а лише змазані зеленавою штукатуркою. Ця штукатурка так мене зацікавила, що я залюбки колупнув би її нігтем, коли б моя дзига Мить вже не тягнула мене в бічні двері, де, як вона казала. Мусила бути бібліотека.

– А книги тут також живі? – запитав я не без іронії.

– Лише найцікавіші, – сказала серйозно Мить. Ми увійшли у невелику восьмикутну кімнату, стіни якої, здавалось, безкінечно тяглися вгору і були, по суті, стелами повними книг. Я зачаровано задер голову, щоб побачити, де ж закінчується це книжкове царство.

– Стелі тут нема, – замиловано сказала Мить. – Ця кімната – мов колодязь, верх якого постійно добудовується. Тому вона постійно росте. Кажуть, що коли стіни цього колодязя упруться в небо – зникне все, що зараз існує, а буде лише Ніщо і вічний спокій, але небо безмежне, як і людські мрії!

Мить говорила про це так, ніби безмежність неба наповнює її великою радістю і захватом. Я на якусь мить замилювався натхненним виразом її обличчя, але мою увагу раптом привернув невисокий столик, точнісінько такий, як у кабінеті Часа, лише на цьому лежала розгорнутою невелика книга в шкіряній палітурці зі сталевими кутиками. Мить поставила свій підсвічник на столик поряд з книгою і я зауважив, що вона кілька разів змахнула натруженою рукою, смішно скрививши носика.

– А це – книга про тебе. Е ні, стривай! Тобі поки ще не можна її читати!

– Але ж це книга про мене! Чому не можна? – я владно потягся до книги, але Мить стрімко закрила її просто в мене перед носом і притисла зверху обома руками, навалившись на неї всім своїм маленьким тільцем.

– Ну який же ти нетямущий! Адже якби ти прочитав її зараз усе було б зовсім нецікаво! Та й нам пора вже йти, татко просив довго тебе не затримувати. Ходім!

Я знехотя повернувся і пішов услід за Миттю. Озирнувшись на книгу, я побачив, як вона повільно колами підіймається вгору туди, де, як я знав, нема стелі і звідки раптом полилось дивне світло. Хоча, можливо, то мені лише привиділось.

Цього разу підсвічника ніс я.

Ми увійшли до Часового кабінету і я мимоволі здивувався змінам, що в ньому відбулися. Таємничого світла не було, натомість у кутку кімнати палахкотів затишним вогнем камін. Через це я бачив кімнату майже всю. Її стіни були обклеєні зеленими шпалерами, лише в кутках були білені так, що здавалось, ніби стеля підперта трьома білими колонами (в четвертому куті був камін). Я глянув на стелю – різьблення ніякого не було, вона теж була зеленою. Але найпримітнішим у кімнаті стало вікно, якого я раніше не бачив. Воно було обрамлене зеленими фіранками з товстеними також зеленими китицями і виглядало дуже строго і солідно. Я подумав тоді, що це вікно з почуттям власної гідності. За вікном таки була ніч, бо окрім червоних відблисків вогню від комину я бачив у ньому лише непроглядну чорноту і власне відображення – вигляд мав дійсно смішний.

У кріслі біля каміну спиною до нас сидів Час. Він закинув ногу за ногу і дивився на вогонь, що так мирно потріскував. Мого крісла в кімнаті не було (мені одразу ж закортіло піти і пошукати старого знайомця в інших кімнатах, але я стримався). Посеред кімнати стояв (чи висів у повітрі?) столик, за яким ми ось нещодавно чаювали і, глянувши на нього, я згадав про книгу, яка лежала на точнісінько такому столику в бібліотеці, книгу про мене. А я так і не зміг в неї зазирнути, навіть не встиг підглянути ім'я автора! Мене наповнила гірка образа за це на маленьку Мить, на Часа, на увесь будинок, навіть на крісло, що невідь-куди зникло.

А ще я втомився і раптом згадав, що я все-таки доросла людина, до якої навіть іноді звертаються „на ви”. А ти вже, мабуть, помітив, що дорослі дуже часто і без жодних на те причин зляться. Це у них звичка така. І ось зараз ця дурна

звичка дала про себе знати. Я раптом відчув на собі всю втому останніх днів, а надто моєї подорожі до Ялинки. І тоді все це (а ще те, що стеля не мала різьблення, Час сидів до мене спиною і не рухався, а підсвічник таки виявився важким) наповнило мене до країв. Я випростався і, аж занадто голосно для такого тихого місця, вигукнув:

– Так нечесно! Я доросла людина, я мусив їхати на роботу, а ви забираєте в мене мій дорогоцінний час, заважаєте працювати цими постійними думками про Ялинку, а тепер ось викликали бозна-куди, незрозуміло нащо і змушуєте годинами ходити вашим дурним будинком, розважаючи усіляких там Митей!

Сподіваюся, ти не подумаєш про мене надто погано, почувши все це. Мені самому тепер за це дуже соромно, але що поробиш, дорослі так часто роблять дурниці! Тому не дорослішай нізащо в світі!

І я злився б іще довго, але в цю мить підсвічник став занадто важким і я впустив його на підлогу, а Час повільно встав зі свого крісла і обернувся до мене, дивлячись на нас із Миттю довгим і сумним поглядом. А Мить тримала обома своїми рученятами мою руку, притискаючи її до обличчя і тихо плакала. Її сльози котились по моїй руці, а вогонь у каміні, що спершу було зіщулювався, знову весело затанцював, і я навіть подумав, що просто був втратив свідомість, а зараз знову отямився, а всього цього дурнуватого сплеску дорослості насправді не було. І я повірив би в це, коли б не сльози Миті, які пекли мені руку своїм неприроднім холодом. Мені стало так соромно, як ніколи досі, тому я нахилився до малої і почав її втішати, втираючи сльози і промовляючи щось на зразок „та ти чого?” і „ну-ну не треба”.

– Донечко, скажи гостеві на добраніч і сама йди поспи, в тебе завтра важкий день, та і йому слід відпочити, не забувай – він лише нещодавно був хворий... – голос Часа був лагідний, але все ж невблаганний. Я ще подумав тоді, що саме такий голос мусить бути в часу.

– Але ж він залишиться на мій День Народження? – спитала Мить, а я від несподіванки завмер.

– Це ти в нього сама спитай. – хитро сказав Час, ховаючи усмішку у вуса, що якось непомітно з'явилися на його обличчі. Я міг заприсягтися, що секунду тому їх там не було. Мить поглянула на мене таким благальним поглядом, що я, досі не отямившись, автоматично сказав:

– Так, так, звичайно! Як можна таке пропустити!

Раптом Мить обхопила мене руками за шию, трохи підтяглась (чи то я трохи нахилився), коротко поцілувала в підборіддя і вискочила з кімнати так хутко, що я лише встиг угледіти білий краєчок її платтячка.

– А чому ти вирішив, що тобі тут нічого робити і твоє місце там, у твоєму світі? – запитав мене Час, коли ми лишилися наодинці і повсідалися просто на підлогу перед каміном. Він, здавалось, зазирнув мені в душу, хоча може то просто по мені уважно ковзнув його погляд. – Адже ти сьогодні цілий вечір робив одну дуже важливу і вкрай необхідну справу!

– Яку це? – з недовірою запитав я.

– Ти *робив* Мить щасливою. Хіба це так мало?

– Ні, аж ніяк не мало. – посміхнувся я, пригадавши маленьке закосичене дівча.

– От бачиш. Просто на деяких речах мить розуміється краще, ніж час, мав би знати. А потім, цей її День Народження трохи вибив мене з ритму...

– Ой, а я геть забув! – спохопився я – Завтра ж муситиму їй щось подарувати, а нічого ж не маю!

– Та заспокойся ти! – Час сміявся з мене. – День народження був у неї сьогодні, тож все гаразд. Завтра буде просто свято для рідні, швидше повинність ніж приємність...

– Але як же тоді подарунки? Як же пиріг зі свічками? Це ж дитя, воно все це переживає, воно має заповітні мрії! Це все для неї так важливо! – я був схвилюваний, бігав по кімнаті і, здається, махав руками. Аж раптом мене осінив здогад:

–Хіба що... – і я запнувся, зупинившись навпроти каміну. Лише німо втупився у вогонь.

– Так, ти і є її найзаповітніша мрія, подарунок на День народження. – тихо промовив Час. – Здогадався нарешті! А зараз тобі треба виспатись, завтра важкий день, я вже казав. Ходімо, я покажу тобі твоє ліжко і твою кімнату.

РОЗДІЛ ДРУГИЙ, в якому Час збирає гостей

Рожева кімната і картинна галерея

Прокинувся другого дня свіжим і відпочилим, в тій кімнаті, куди провів мене напередодні Час. Це була рожева кімната. Рожеві були стіни і дві напівпрозорі штори, що затягували вікно і були зчеплені докупі шпилькою, щоб вранішнє сонечко не розбудило мене дочасно. Я посміхнувся тій шпильці, згадавши про Мить (хто іще міг так про мене подбати в цьому домі?). Щоправда, всі застороги дбайливої господині виявились марними – рожеві фіранки чудово пропускали світло, тож на моєму ліжку лежали чотири гарячі сонячні квадрати.

Я заплющив очі – яскраво пригадався вчорашній вечір, знайомство з Часом і Миттю і прогулянка будинком. Лагідність і розсудливість, що сплелися в цьому дивному будинку в щось одне, ніби для того, щоб об'єднатися в мені і змусити мене розуміти все, що мене оточує, стати його частиною. Пригадався і мій вчорашній спалах злості. Соромом обпекла згадка про сльози Миті; і я пообіцяв собі подумки, що вона ніколи більше не плакатиме з моєї вини.

Згадав також і розлютоване обличчя Часа, його погляд, що мав би мене спопелити (в цьому я не сумнівався). Раптово накотилась хвиля образи за те, що я в його очах був лише подарунком для його дочки, хоч я й чудово розумів, що це не зовсім так. Навіть, зовсім не так! Щось говорило мені, що це я вчора був обдарований. Ким? Либонь, миттю.

І раптом до мене дійшло – я був вільний! Ніщо більше не тяжіло наді мною відучора, вже не треба було більш бути дорослим, переживати через спізнення на роботу, цікавитися політикою, взагалі – бути дорослим! Мене звільнено! Тепер це все не стосується мене: *мені даровано небо, що його досі не мав!*

Підкинутий цією думкою, я рвучко вискочив з-під ковдри, хоч мене і пересмикнуло від холодної підлоги, підійшов до вікна, дбайливо розщібнув шпильку на фіранках і впустив до кімнати сонце. За вікном цвів вишневий сад. Це мене аж геть не здивувало, лише наповнило радістю, як буває, коли найзаповітніші здогади виявляються правильними.

Наспіх вдягнувшись, я відчинив двері і вийшов у суміжну кімнату, з якої, як я пам'ятав, можна потрапити до Часового кабінету. Ця кімната була єдина в домі застелена килимом, тож я вже наперед радів, що не доведеться далі йти холодною підлогою.

Однак, на превеликий подив, за дверима виявилась зовсім не кімната з килимом, а картинна галерея, що мені її напередодні показувала Мить. Спершу я навіть зрадив, бо сподівався звідти потрапити в бібліотеку і понишпорити там у пошуках книги, що так мене схилювала. Я твердим і спішним кроком перетнув галерею навкіс і вже збирався прочинити бічні двері, коли відчув якийсь рух позаду. Я стрімко озирнувся і заляк – крізь зеленаву штукатурку стіни виразно проступало зображення. Воно з'являлося рівномірним прямокутником, плавно переходячи краями в зеленавий колір стіни, ніби становлячи з нею одне ціле. На картині знову був я – стояв спиною до глядачів, у правій руці тримав високо піднятий підсвічник з двома свічками (хоч їх і мало бути три). До моєї лівої руки тулилася Мить, що була зображена в профіль. Трохи вглиб полотна стояло крісло, на якому упівоберта сидів Час такий, яким я його вже описував. Його поза виглядала так, ніби він ось-ось підхопиться з крісла. Камін було майже не видно, лише у вікні, що було ретельно вималюване позаду Часа грали відблиски вогню. Я придивився уважніше і помітив на темному тлі вікна наведені сірим риси обличчя з виразними синцями під очима. Це обличчя мені когось нагадувало, але

поки я збагнув, що воно *моє власне*, картина розтанула, а замість неї знову була суха зеленава штукатурка.

Можливо, того ранку я побачив би ще якусь картину, але до галереї раптом вскочила Мить, схопила мене за руку і потягла у одні з численних дверей цієї кімнати:

– Ходім! Вже час снідати. Ми з татком тебе чекали-чекали, а тебе все не було. А я пішла тебе шукати. Я так і думала, що ти заблукав через ту кімнату з килимом. Та ти не переживай – та кімната часто собі тікає і днями бродить по сусідах. Татко каже, що колись таки її від того відучить, але до цих пір нічого не зміг вдіяти. А мені навіть подобається – так цікаво! Але крісла її бояться, кажуть, що вона трохи не при собі...

Мить торохтіла мабуть іще щось, але я майже її не слухав, навіть повідомлення про блудящу кімнату я сприйняв на диво флегматично. Просто я тоді думав про картину, що її щойно бачив, а тому, доки ми йшли, не промовив жодного слова. Я вперше по-справжньому відчув, яким же я був до сьогоднішнього ранку. Мені стало жахливо соромно. Так часто буває, коли дивишся на себе очима іншої людини, наприклад, художника... Щоправда, Мить навіть не помітила моєї замисленості, так вона була захоплена своєю розповіддю, а потім ми прийшли на кухню і мій поганий настрій кудись подівся. На кухнях погані настрої, як правило, не живуть...

Сніданок з Миттю

Ми увійшли в простору їдальню, де для мене вже було накрито стіл. Біля вікна їдальні стояв Час; коли я зайшов, він обернувся, пішов мені назустріч і потис руку, як рівні. Це мене неабияк вразило, я навіть, здається, почервонів.

Їдальня була білою і блискучою, з підлогою викладеною кахлями. На великому вікні висів сам лише тюль. Посеред кімнати стояв охайний білий столик із мережаною скатертиною, до того ж (о, радість!) на чотирьох справжніх ніжках. Тут же я познайомився з іще одним мешканцем будинку – табуретом. Ні його, ні

йому подібних меблів я тут ще не бачив, а тому по-змовницьки запитав у Миті, чи не втече він, бува, від мене. Мить аж засяяла і, діловито підморгуючи, запевнила, що у всякому разі на півгодини я від цього убезпечений.

Нагодувати мене вирішили домашнім сиром та полуницями. Як я потім дізнався, це був улюблений сніданок Миті. Сир я їв сам, а полуниці Мить час-від-часу дбайливо вклала мені до рота. Я у відповідь радісно плямкав, а Час тихо сміявся з нас. Коли зі сніданком врешті було покінчено, а Мить побігла на кухню мити посуд, ми з Часом взялися за вранішню каву. Обмінявшись кількома необхідними фразами типу „як спалось?” і „гм-гм, чудово”, ми перейшли до більш ділової розмови.

– Так ось, – казав Час, – я хочу представити тебе нашим гостям сьогодні ввечері. Сподіваюсь, ти не вмієш танцювати? Ні? От і чудово! Будеш час-від-часу млосно зітхати, стоячи біля стіни. Сподіваюсь, твої муки триватимуть недовго –десь за півгодини скажеш, що почуваєшся зле і підеш спати. Це треба зробити дуже чемно, щоб нікого не образити, а головне – непомітно. До речі, треба ще продумати твій гардероб. Навряд у мене є речі твого розміру, але, сподіваюсь, щось таки підберемо. Зараз повернеться Мить і підемо в мою гардеробну, а то ще образиться, коли підемо без неї.

– Таточку, а чому це йому можна пити каву, а мені – зась? – почувся раптом обурений голос Миті з прочинених кухонних дверей. Ми з Часом озирнулись – мала дійсно виглядала ображеною.

– Але ж наш гість вже дорослий, а тобі лише сім, та й то зучора... – спробував заперечити Час, але Мить раптом щиро і дзвінко засміялась:

– Дорослий?! Ой, яка сміхота! Нема дурних, я добре знаю дорослих, вони зовсім не такі!

– А скільки, ти думаєш, мені років? – глузливо і трохи поблажливо, як звичайно звертаються до нетямущих дітей, запитав я.

– Дванадцять! – впевнено, навіть трохи переможно, мовила Мить і гордо тріпнула голівкою. Час аж поперхнувся кавою з несподіванки – його душив сміх.

– А Мить таки права, – раптом сказав я – мені ще рано пити каву. І років мені дійсно дванадцять. Тож питимемо ми з тобою, Мите, кисіль чи ще там що, принаймні до тринадцяти.

Час здивовано повів бровою, але змовчав.

Гардеробна кімната Часа мала вигляд однієї здоровенної шафи з багатьма „підшафками” всередині. Тут були найрізноманітніші костюми різного крою і епох. При бажанні тут можна було влаштувати напівзоологічний шведсько-кравецький музей вбрань світських левів всіх часів і народів. На мою превелику радість Час вибрав мені строгий чорний костюм – брюки і піджак; та ще метелика (а ось це була прикрість). Довше возилися із взуттям: нога в мене, попри мій юний вік, вже сформувалась і була трохи більшою, ніж нога Часа. Єдині туфлі, що мені підійшли, виявились лакованими, круглоносими і з підборами. Вони виглядали на моїй нозі достатньо смішно, щоб дати Миті привід для дружніх кпинів. Мить, доречі, з превеликим захватом поставилась до ідеї вдягнути мене, як слід, і одразу ж побігла за нами, як тільки ми з Часом розтлумачили їй, що таке гардероб.

– Ти в цих туфлях дуже схожий на мого дідуся! Тобто, я хочу сказати, що коли б у мене був дідусь, то він носив би саме такі туфлі. Татку, а чому в мене нема дідуся? Мені дуже б хотілось його мати.

– Нема то й нема. – знехотя відповідав Час, – далеко не у всіх є власні дідуся, ось у мене теж нема ні дідуся ні бабусі...

– Ой, як це сумно! – вигукнула Мить. – Адже бабуся повинна вкладати дитину, онука чи внучку, спати і співати гарненьку і любеньку колискову, від якої одразу ж хочеться спати...

– Не переживай, моя маленька! Я тобі сьогодні заспіваю саме таку колискову перед сном! – зворушено сказав я.

– Правда? Ой, як чудово! Ти будеш моєю бабусею! Як гадаєш, я буду хорошою внучкою? – від повноти почуттів Мить застрибала на одній ніжці.

– Досить, Мите! Вийди, будь ласка, на хвилинку. Людині треба перевдягнутись. – обірвав її Час.

– А чого це я маю виходити? – ображено і здивовано запитала Мить. – Я ж не заважаю йому перевдягатись, і взагалі, я нікому не заважаю! Правда ж?

– Ні, неправда. – цього разу я був невблаганний. – Вийди ненадовго, будь ласка.

Мить ображено засопіла носом, повернулась і вийшла в двері з виглядом, що мав би означати – „чим би дитя не тішилось”.

Я наспіх перевдягнувся. Час обдивився мене з усіх боків і невдоволено кахикнув. Дзеркал у домі не тримали, тож я змушений був повірити йому на слово, що виглядаю „не аж надто собі”.

– Хоча, – казав мені Час, – ніхто від тебе багато й не чекатиме, головне якнайменше потрапляти їм усім на очі.

Гості сходяться

Гості почали сходитися надвечір. Власне, надвечір'я почалося з приходом гостей – все таки, це був дім Часа. Зараз ми були у гостьовій кімнаті – найбільшій у всьому будинку. Вона займала майже увесь долішній поверх і мала багато чудових барокових вікон. Деякі з вікон мали вітражі, від чого на білосніжному паркеті (до незвичайного білосніжного) лежали кольорові тіні. По куткам кімнати стояли крісла і вже знайомі мені круглі столики. Лише зараз, у яскраво освітленій надвечірнім сонцем кімнаті я вгледів, що ніжки у них такі є – як у грибів. Тому ці столики здалеку скидались на невеличкі келишки. На кожному стояв свій графин з якимось напоєм, на деяких ще лежали гральні карти, а на одному навіть шахівниця. Час сказав, що це Мить наполягла, щоб її тут поставили. Шахівниця мене зацікавила – шахи я любив, навіть трохи щось там у них тямив років зо два тому вирішив стати новим Касабланкою (це такий відомий шахіст), накупив книг про видатних шахістів, шахових підручників, навіть шаховий годинник (на цю забаганку колись пішли всі мої кишенькові за кілька місяців). Але потім охолов – шахи вимагали ігрової практики, а я завжди був відлюдьком. До того ж, трохи ненормальне товариство шахолубів мене гнітило. Хотів було запитати в Часа, чи

хтось із його гостей грає в шахи, але не встиг – біля вхідних дверей закалатав дзвоник. Ми з Часом виструнчились посеред кімнати, а святкова Мить, у довгій мережаній сукні з прибраним волоссям і голими руками, побігла відчиняти.

Першим гостем виявилась панна середнього зросту, дуже бліда і густо напудрена, із зачіскою, що нагадувала бізе. Панна була худа, навіть трохи занадто, але попри це, мала солідне потрійне підборіддя і довгого носа. Тому здавалося, що її обличчя трикутне: зверху вузьке, а знизу широке. Вона тримала під руку молоду дівчину років двадцяти-двадцяти п'яти, явно свою дочку. Та була наче зменшеною копією своєї матері, лише здавалася ще худішою і мала той страдницький вираз обличчя, який буває у дівчат, що надміру захоплюються дістою.

Мить отримала свого подарунка, загорненого в червоний обгортковий папір і кудись з ним побігла, а ці двоє підійшли до нас із Часом. На мій великий подив, вони по черзі з ним розцілювались; я від цього видовиська мимоволі скривився. А ще я звернув увагу на те, що Мить, яка вже повернулась і стояла в дверях, скривилася теж.

– Радий познайомити тебе з моєю дружиною, пані Плинністю, та її дочкою – Сучасністю. – церемонно промовив до мене Час. Я низько вклонився, а Сучасність протягнула мені руку для поцілунку, супроводжуючи свій жест таким виразом обличчя, що з переляку серце мені впало десь аж в мої лаковані і затісні туфлі. На щастя, пані Плинність стрімко перехопила руку своєї дочки і вишкірила зуби в напрямку Часа:

– Любий, чи не вважаєш ти, що присутність у домі таких нечемних суб'єктів, як ось цей, може погано вплинути на виховання крихітки Миті? Я не кажу, звичайно, про наше янголятко Сучасність, вона знає, як себе слід поводити, щоб не заплямуватися навіть у такому товаристві. – при цих словах Сучасність облизала кінчиком язика свої на помаджені губи. А Плинність продовжувала апелювати до свідомості Часа, геть не зважаючи на те, що я чую кожне її образливе слово:

– Так-так, нестійка дитяча психіка, як ти знаєш, легко переймає погані звички. Я б хотіла, доки нема інших гостей, поговорити з тобою про це...

Але домовити їй не вдалося – біля дверей знову закалатав дзвоник, і мати з дочкою змушені були звільнити центр кімнати для нових гостей, позаймавши вільні крісла. Що до мене, то я, звичайно, трохи образився за таку невисоку оцінку моєї персони, але все ж був вдячний Плинності за те, що вона позбавила мене від необхідності цілувати огидно напудрену руку Сучасності.

Час взяв мене за лікоть і я знову зосередився на гостях. Цього разу у двері увійшла, як мені сказав Час, пані Сива Давнина. Вона була таки сива, осадкувата і пахло від неї дійсно сивою давниною. Її волосся було зібране у тугий круглий пучок, а на носі стриміли окуляри без скелець. Бідолаха, вочевидь, вважала, що так її зморшкувате обличчя виглядає інтелігентніше. Ця тітонька привітала мене лише кивком голови і подріботіла в куток до Плинності та Сучасності; ті двоє одразу ж пересіли в інше місце.

– А як до неї звертатись: пані Давнина, чи пані Сива? – запитав я у Часа пошепки.

– А ти взагалі мовчи! – прошипів Час крізь зуби, одночасно посміхаючись наступному гостеві. Мені тільки й лишалось, що гадати, чи стосується його порада лише цього конкретного випадку, чи є мені вказівкою на увесь вечір.

А гості все сходились і сходились. Всього їх зібралося десь зо два десятка. Облич більшості, не те що імен, я не запам'ятав. Та й, зрештою, виконували вони переважно роль свити Плинності, що мала за обов'язок підтакувати і зойкувати у потрібних місцях. Примітним був останній гість – він єдиний не приніс ніякого подарунка і не подав руки ні мені, ні Часові.

– Його звуть Простір, – сказав мені Час, – Будь із ним дуже обережним. Він мій брат.

З приходом Простора свято розпочалося. Невідь-звідки взялася музика і на стелі загорілася кришталева люстра. За столами почались розмови, було чути сміх, а посеред кімнати вальсувало кілька пар. Час від часу то тут то там

виголошувались промови на честь „маленької ювілярки” Миті, тоді до тих столів підбігала сама Мить і „дуже-дуже дякувала” всім родичам та знайомим. Бідолаха спочатку хотіла запросити мене на танець, але я відповів, що не танцюю і що мені дуже прикро. Мить трохи засмутилась, але десь уже виголошувався тост на її честь, і вона підстрибом побігла туди від мене.

РОЗДІЛ ТРЕТІЙ, де вечірка з Часом стає не зовсім вечіркою

Сучасність бере слід

– Ой, як я тебе розумію! – заговорило щось позад мене низьким грудним голосом. Я обернувся і заляк – то була Сучасність. Вона посміхнулась, побачивши, що я звернув на неї увагу і продовжувала:

– Я теж не можу танцювати під цю старомодну музику. Обов’язково будь на моїй вечірці за кілька тижнів. О, там буде просто чудово!

Чесно кажучи, я її боявся. Не в тому річ, що я такий боягуз. Просто я трохи боюсь дівчат, а надто напористих, та ще таких, що виявляють до мене аж надто неоднозначне ставлення (з останньою властивістю я зіткнувся вперше, бо раніше до мене такі профури якимось чином чіплялись). Мабуть, саме тому я й вирішив з переляку втекти від неї, а відтак, затесався між танцюристами і перейшов на інший бік кімнати. Проте я недооцінив вистежувальні здібності Сучасності:

– Знаєш, я не погоджуюсь з тими, хто вважає різницю в віці суттєвою перепорою для романтичних стосунків між хлопцем і дівчиною... адже тобі двадцять? Головне, щоб одне до одного лежало серце і...

– Донечко, а підійди-но до мене! – почувся голос пані Плинності, яка сиділа в оточенні інших панн і була явно не в захваті від того, що її донька спілкується із такою неінтелігентною людиною як я. Сучасність стрільнула на мене очима і, вихилясто обернувшись, пішла до найближчого столика.

Отож, я вирішив триматись поближче до пані Плинності, сподіваючись, що таким чином убезпечу себе від товариства її доньки. Однак, надто близько до Плинності я теж не хотів лишатись, бо від одного її вигляду мене коробило. Тому я курсував між танцюючими парами на відстані шести метрів від її столика, то наближаючись, то віддаляючись. Під час одного із таких маневрів мене і зловила Сучасність, просто-таки притиснувши до стіни. Порятунку не було, і я мимоволі замружився, чекаючи, як вона до мене торкнеться і ковтне, або обплете і задавить, як удав, у своїх кільцях. Але в цю мить хтось грубо схопив мене за плече і витягнув на середину кімнати – це був Простір. Музика раптом стихла, а всі погляди звернулись на мене.

– Побачим-побачим, чим це ти таким заслужив на честь бути на цьому святі разом із нами! – почув я його насмішкуватий і сухий голос.

Простір був найбільше схожим на телеграфний стовп, був-бо високий і худий, так що Час поруч з ним виглядав кремезним і осадкуватим. Обличчя мав бліде і гладко виголене, а нижня губа зневажливо відкопилювалася. До того ж все у ньому було сірим – і одяг, і чудернацька кепка, і волосся, і навіть брови.

Побачивши мене в центрі кімнати, Час рвонувся до нас, щоб виручити мене з біди, але Простір жестом зупинив його:

– Стривай-но брате! – і вже до мене, – Хто ти є? У нас зрідка бували свого часу лише дуже видатні люди: поети, художники, музиканти... Може ти поет? – я вчасно побачив застережний погляд Часа і сказав, що ні.

– От і я так думаю, ти ніхто! – голосно підтвердив Простір і, обернувшись до Часа, продовжував: – Дивуюсь тобі, брате, що ти зводиш нас із такими нікчемами, як ось цей! Хоча, я здогадуюсь, це мабуть, блазень! А ти запросив його нас розважити. А я ще думав, чого це він вдягнув такі туфлі! – на цей неабиякий дотеп все панство відповіло дружним реготом. Найдужче сміялися панночки, а надто Сучасність. Час стояв мовчки, чекаючи, доки вляжеться сміх. Трохи позад нього стояла Мить, тоді я вдруге за такий короткий час побачив на її очах сльози. В мені щось обірвалось.

– Панове, ваш сміх не лише образливий, але й недоречний! – почув я власний холодний голос, – Справа в тому, що я – шахіст. І беруся це довести, обігравши тут на ваших очах цього не вельми ввічливого пана в кепці! Я сподіваюсь, шановний, ви вмієте грати? Чи ваша пиха викликана лише вмінням базікати?

Гості замовкли. Десь з іншого боку кімнати голосно зойкнула пані Сива Давнина. Час робив мені застережні знаки, але я його зігнував, натомість, по-змовницьки підморгнув Миті. У відповідь вона кліпнула одразу обома очима і посміхнулася крізь сльози.

– Що ж, чудово! У мене є нагода навчити вас поважати старших, і я нею скористаюсь! – ставши в картинну позу, по-акторськи сказав Простір.

– Радий служити! – в тон йому відповів я і навіть шаркнув ногою.

– Ой, це так романтично! Це ж справжня дуель! – млосно закотила очі Плинність, – Я хочу бути секундантом пана Простора!

– А я – нашого гостя! – підхопила Сучасність. – Оскільки образи завдано моему протезу, то умови дуелі буду обирати я!

– Але ж, дорогенька! – заперечила Плинність. – Саме пана Простора було викликано на цю дуель, і ми всі тому свідками. Отже, за всіма правилами, умови обираю я!

Кімната розділилась майже порівну: одна половина, на чолі з Плинністю, обстоювала права пана Простора, а інша, на чолі з Сучасністю, мої. Я жахнувся, подумавши, що потім ще доведеться дякувати Сучасності за допомогу. На щастя, мене врятував Час:

– Досить! Шахова партія – річ серйозна, хто хоче потеревенити – нехай іде собі деінде. Колір суперники оберуть за жеребом. Я зі свого боку не хочу надовго затримувати свято, тому гратимуть вони бліц, по п'ять хвилин на роздуми кожному. Мите, збігай до мене в кабінет і принеси мого шахового годинника, ти знаєш де. Панове Ранок та Полудень перенесуть стіл із шахами на середину кімнати, інші – нехай позносять крісла для панн. Секунданти можуть бути вільними.

На останніх словах він посміхнувся кутиками губів так, що у відповідь кімнатою пройшовся тихий смішок, а пані Плинність дражливо погрозила Часові пальцем.

Я не встиг навіть здивуватись, з якою швидкістю виконуються всі доручення Часа. До того ж я був у захопленні від того, як він встиг так швидко все продумати і оцінити. Він не лише вберіг мене від своїх гостей, а й перехопив ініціативу, вибивши мені дуже вигідні умови партії. Гра в бліц майже урівнювала наші з Простором шанси на перемогу, а оскільки мій суперник, вірогідно, грав краще, це було мені на руку. Це збагнув і Простір. Він зневажливо подивився на свого брата, але заперечити нічого не міг, адже будь-яке заперечення з його боку зараз було б сприйняте як боягузтво.

Гра почалася

Симпатії публіки були властиво на його боці. Лише Сучасність демонстративно вболівала за мене, увійшовши в роль такої собі дами серця, яка ладна заради героїчного лицаря терпіти нерозуміння загалу і кпини подруг. Вона розпустила своє каштанове (фарбоване) волосся, сіла в запропоноване їй крісло, закинула ногу за ногу, демонструючи всім уже описаний розріз на своїй спідниці, і послала мені повітряний поцілунок. Я відвернувся, нестерпно хотілося сплюнути харкотиння.

Але я чудово знав, *хто* тут насправді дама мого серця – маленька і непоказна Мить, що стоїть біля свого батька Часа, і дивиться на мене своїми великими схвильованими і такими хорошими очима. На щоках у неї рум'янець і я раптом розумію, що їй давно вже пора спати і що вже пізно.

Але зараз мушу думати лише про партію в шахи з Простором, бо я не маю тепер права програти. Не через те, що тоді мене всі зневажатимуть (яке мені діло до *всіх?*), а тому, що програвши я зганьблю Часа, який заступився і поручився за мене перед усім товариством. Я глянув на нього – як він тримався! Його обличчя було незворушне, лише з'явилися дві складки на лобі.

Ось все вже й готове. Ми з Простором сіли за шахову дошку. Руки він мені знову не подав, але я тієї руки і не прагнув.

Ми розставили фігури, а потім час взяв два пішаки різного кольору і затис у своїх великих долонях, склавши руки за спиною. Плинність позаду Часа настільки активно і неприховано показувала Простору, що білий пішак у правій руці, що той не витримав і спересердя вибрав ліву. Мені дістались білі фігури.

Моторошна тиша впала на кімнату. Я мав зробити перший хід і одразу ж натиснути на кнопку годинника. Хтось підніс мені келих вина і я ледь змочив у ньому губи. Я розумів, що зараз не час виставлятися і грати ферзевий гамбіт у якому я трохи плавав, а тому впевнено, але все ж із тремом у руці зробив звичайнісінький хід пішаком на Е4. Простір, звичайно, вгледів це тремтіння, а тому його обличчям пробігла переможна посмішка. Сам він походив стрімко і впевнено, направивши свого пішака якраз навпроти мого. Це втішало, адже відповідь теж була традиційною, а значить, усілякі „карокани” мені не загрожують. Тут треба сказати, що каро-канн і ферзевий гамбіт то такі складні способи грати в шахи, придумані дуже розумними дядьками. Тому розігравати їх без тривалих тренувань просто безглуздо...

Потім Мить розповідала мені, що це не пішаки, а два загони піхоти різних армій зішлись і зайняли вичікувальні позиції, окопавшись на найвищих точках бойовища – в центрі шахової дошки. Вона бачила, як стеналися мечі, іржали коні, зводились і руйнувались оборонні укріплення. А я – бачив лише шахову дошку, чорні і білі клітинки, кістяні фігури і обличчя мого суперника, бліде, зі зневажливо припіднятими кутиками губів.

Я програвав позицію. Про це свідчив переможний погляд Простора і тривожна тиша залу. А ще, я роздумував над ходами трохи довше, ніж він, тому програвав також і за часом. По спині побігли мурашки. Я на мить заплющив очі, а коли знов подивився на дошку – побачив єдиний вихід з тієї ситуації. Я мусив пожертвувати ферзем. Тоді Простір оголить тили і я зможу атакувати позиції короля... Ні секунди на роздуми, я зробив вирішальний хід у всій партії і тепер вороття не було. Або пан, або пропав.

Я не міг дозволити собі програти, я мусив перемагати. Заради Часа – бо той не вірить у мою перемогу, але все ж підтримує мене, приносячи тяжку жертву своєму честолюбству; заради Миті – бо вона вірить в мене, навіть не знаючи моїх шансів на успіх. І Простір клюнув на мою вудку. Тріумфально посміхаючись, він взяв мого ферзя і картинно відкинувся на спинку крісла. Не чекаючи ні хвилини, я провів атаку слоном. Шах. Простір виструнчився, глибоко вдихнув повітря і раптом зробив єдину помилку у всій партії – прикрив свого короля конем, тим самим позбавивши його можливості маневру. Король опинився у лещатах із власних фігур і коли я поставив йому ще один шах – конем, не мав уже куди тікати. Це був мат. Я переміг.

РОЗДІЛ ЧЕТВЕРТИЙ, в якому все закінчується

Колискова для Миті

Простір кинув на шахівницю свої білі рукавички так, що фігури порозлітались навсбіч і з гуркотом підвісся:

– З'ясування стосунків ми продовжимо іншим разом. До зустрічі, панове!

Простір пробився до виходу і пішов, голосно ляснувши дверима. Ніхто не намагався його спинити – гості були приголомшені, запала тиша. Лише Сучасність закинула голову і заплодувала, голосно зойкаючи.

Я підвісся – почував себе спустошеним, але водночас, чув у собі якусь злу радість.

– Панове! Дякую за увагу і вашу безсумнівно щирі прихильність! – я відважив поклона, отримавши у відповідь ріденькі оплески. – А зараз, даруйте, я стомився і мушу вас покинути. – я підійшов до Миті і взяв її за руку:

– А маленькій панночці давно вже пора спати. Ходімо, Мите.

Ми з Миттю перейшли кімнату і вийшли в бічні двері в повній тиші. Свято напевне вже скінчилось і я чув, як одразу по тому, як ми вийшли, гості почали прощатись.

Мить міцно тримала мене за руку увесь час, доки ми йшли до дитячої кімнати. Вона, так само як я, мовчала, але мала дивно переможний вигляд. Лише коли ми увійшли до кімнати з килимом, яка видно, вже повернулась додому (чи до дому?) і раптом вигулькнула на нашому шляху, я запитав у Миті:

– Скажи, а чому ти вирішила поставити у гостьовій кімнаті шахи? – це питання мене дуже цікавило. Мить глянула на мене і здивовано стенула плечима:

– О, вони так несподівано їй личили!

Мене було обеззброєно.

Кімната Миті була маленькою, але з високою стелею і великим вікном за синім тюлем. Стіни, стеля і навіть охайно заправлена ковдра теж були синіми. У кутку – платтяна шафа з двома стулками. Біля ліжка – етажерка з розкиданими на ній книгами, а поруч маленький плетений стілець. Доки Мить розбирала своє вечірнє плаття, я переглянув кілька книг з етажерки. Це були дитячі книги. Я сам колись їх читав і багато разів перечитував. Мені навіть здалось, що це ті самі книги. Такі ж зачовгані палітурки і ті ж самі плями від полуниць на сторінках. Тим часом Мить вже одягла нічну сорочку і гулькнула під ковдру. Я подумав, що з розпущеним волоссям вона виглядає ще милішою.

– Все, можеш співати мені свою колискову. Ти обіцяв, пам'ятаєш? – хитро примружилась Мить.

– Та ж я і співати як слід не вмію, і колискових не знаю... – спробував виправдатися я.

– Але ж ти обіцяв! – Мить трохи підняла голову з подушки і подивилась на мене так, як дивляться діти, що ще не навчились брехати і не припускають навіть думки, що хтось може не дотримати слова.

– Гаразд, я спробую. – погодився я і вмотивувався на підлогу біля її ліжка. Мить вляглась якнайзручніше і приготувалась слухати.

В синім небі ні зірочки,
В чистім полі ні квіточки.
Ніч землею йде
І пільму веде,
Не чекаючи ані хвилички.
Просто день і ніч разом обнялись,
Постояли так й день пішов кудись.

Тож у небі – ні зірочки,
В чистім полі ні квіточки.
Просто ніч прийшла
І кругом імла
І небес не видно й частиночки.
Просто день ішов, поточивсь та й впав,
Впав із берега просто в сонний став.

І на небі – ні зірочки,
У вогні ні іскриночки,
Заховався світ
Межи плахт і свит
На дні скринечки.
І заплакало небо в хмарочках
Тихо-тихо так...

– Ні, це не колискова! – твердо сказала Мить після хвилинної мовчанки. – Це просто Пісня. Колискові не бувають сумними!

– Що ж, мабуть, ти права. Але я обов'язково складу тобі колискову і вона буде дійсно Колисковою, а не будь-чим. Лише дай мені трохи часу.

Я підвівся і пішов до дверей.

– Обіцяєш? – вже засинаючи спитала Мить.

– Обіцяю. А тепер – спи. – Я вимкнув світло і вийшов у коридор. Ніколи ще не писав колискових, але спробую. Для Миті.

Я зібрався й собі лягти спати. Ось зараз поверну ліворуч, знайду волохату кімнату і втраплю до себе. Я прочинив двері і заляк на порозі: переді мною був кабінет Часа. Волохата кімната знову зіграла зі мною жарт. Назустріч мені підвівся сам господар кабінету – Час, і з виразу його обличчя я зрозумів, що нарвався на *дуже* серйозну розмову.

Ніч триває

Коли я казав про вираз обличчя Часа я не мав на увазі, що той був злий. Скоріше стомлений і серйозний. Я зрозумів, що своєю поведінкою завдав йому прикрощів і нових зовсім не обов'язкових проблем. Але ж я не міг вчинити інакше! Чи міг? Мені здавалося, що Час не надто сильно осуджує мене, але ж я не знав усієї складності його стосунків із ріднею, а надто з Простором. Тому я з великим хвилюванням очікував на те, як оцінить Час мою сьогоднішню поведінку і те враження, яке я справив на гостей.

Час посадовив мене у крісло навпроти себе, те саме, де я сидів всього лиш добу тому. Як же це було давно! Я отримав чашку густого і терпкого полинового чаю, з чого зрозумів, що спати не доведеться ще дуже й дуже довго.

– Сподіваюсь, ти добре розважився на цій вечірці? Мушу сказати, що твоя особа справила на всіх неоднозначне і, на жаль, незабутнє враження.

Я ледь не вклонився по-інерції, настільки промова Часа виглядала церемонною. Він, либонь, досі був під враженням світських бесід, але, помітивши мою реакцію, спохопився і струснув головою, ніби відганяючи від себе якусь ману.

– Отже, мій юний друже, мені зараз потрібно, щоб ти відповів на кілька запитань. По-перше, чи збираєшся ти й надалі навідувати нас з Миттю? Зажди, не відповідай. Спершу я тобі дещо поясню. Тебе викликано сюди – це ти вже зрозумів. Але не заради якоїсь високої мети, не завдяки твоїм здібностям чи

талантам, а, що там казати, заради примхи. Так схотіла Мить, а я не мав сили їй відмовити, хоча не повинен був цьому потурати, як батько і як Час. Як би там не було, але ти став подарунком на День Народження і зараз мені навіть трохи за це соромно. Зараз цей день добігає кінця і ти вільний. Отже – чи захочеш ти бувати у цьому домі і бачитися з Миттю тепер?

Час замовк і вичікувально подивився на мене. Я також мовчав, уважно дослухаючись стукоту свого серця. Так, подякувати Часові, попрощатись і насолоджуватися життям, коли я нарешті збагнув його справжню вартість. І хай горить синім пламенем Простір і всі подібні до нього екземпляри. Але...

Колискова. Я обіцяв Миті колискову, таку, щоб під неї можна було засинати, і мріяти, і літати уві сні. Мить – це щось хороше, добра частинка мого існування. Як я міг тепер без неї?

– Так, я буду до вас навідуватись, якщо ви, звичайно, не проти.

– От і чудово! – Час приховував радість, а може, просто по-людськи позіхав.

– Тоді наступне питання – чи подобається тобі Сучасність? Тільки не бійся образити мої батьківські почуття – їх у мене нема.

Я звичайно ж йому не повірив, але розуміюче кивнув головою:

– Щиро кажучи, не дуже. – по-щирості, слід було сказати „аж зовсім ні”.

– Я, чомусь, так і думав, – Часові видно відлягло від серця, – хоча тепер тобі доведеться повправлятись у благородному мистецтві відшивання: Сучасність за тебе міцно вчепилась і ще довго тобі набридатиме. Таке поігноруєш! Нарешті, останнє питання: що ти знаєш про мат Легалю?

Я був ошелешений, тому у відповідь лише кліпнув.

– Ясно, – Час ледь стримував сміх, – в шахах ти аматор. Я так і подумав, судячи з твоєї гри. – він дістав з-під столика шахову дошку і фігури, – Зараз ми тебе трішки підтягнем...

Я глухо застогнав і зарився у крісло: нічка намічалася ще та...

Час чудово грав у шахи. За короткий час я програв йому три чи чотири партії чорними, дізнався, що я, виявляється, поставив Просторові мат Легалю і що зовсім не вмію грати в шахи.

– Те, що ти переміг, – казав мені Час. – це випадковість. Я думаю, тепер ти сам це розумієш. Складові твоєї перемоги це по-перше: вино, випите Простором, по-друге: його нервовість, і по-третє: гра в бліц...

– До речі, я так і не подякував вам за ті чудові умови гри, які ви для мене випитали. – вставив я. – Це дійсно було дуже люб'язно з вашого боку.

– Пусте! – Час був видимо невдоволений. – Я просто хочу, щоб ти знав, що ініціатива тепер повністю в руках Плинності та Сучасності, а отже завтра тобі доведеться грати на їхніх умовах.

Завтра?! – я заляк із пішаком в руці.

– Так, завтра опівдні. – Час подивився на мене здивовано. – А чому ти думаєш ми зараз так ретельно готуємось? Давай-но з'ясуємо, що ти знаєш про французький захист...

До горла раптом підступив клубок. Я ковтнув слину.

Вітання Простора

Гостьова кімната була яскраво освітлена сонцем. Кольорові вітражі розбивали її на тисячі скалок, що мінилися на гостях довкола столу із шахами. У повітрі висів гул голосів і шурхіт одягу. Позад столика стояв, виструнчившись, Простір із зосередженим виразом обличчя – він, як і решта гостей, чекав на мене...

... а я щасливий. Я відчуваю цей світ, відчуваю тонко і приємно, торкаючись до нього кінчиками пальців. Я входжу у цей світ чистим, наче мала дитина. Ми з ним – одне єдине...

... Кімната стихає, і всі голови звертаються до мене. На губах Простора я бачу лиху посмішку. Цього разу він переможе, покаже цьому вискочці (мені), як слід себе поводити...

...але я щасливий. Мені зовсім байдуже до того, що відбувається там, поза межами мого щастя. Чого варті сьогоднішні дрібні прикроці в порівнянні зі щастям, яке тепер буде зі мною завжди...

...Я підняв руку, даючи знати, що прошу слова. Час здивовано підвів брову. Це не входило у так ретельно розроблений нами вчора план. Я мав грати французький захист, робити рокування і погоджуватись на нічию, аж ніяк не розбалакувати.

– Шановне панство! Дякую вам за те, що ви сьогодні прийшли сюди, щоб підтримати наше із паном Простором змагання...

...зникніть, прошу, не руйнуйте мого щастя, не заважайте йому...

...На жаль, мушу вас розчарувати – поєдинку не відбудеться. Під час вчорашньої гри я побачив усю силу гри мого сьогоднішнього суперника, тож було б просто таки нерозважливим випробовувати фортуну вдруге...

...так, я не буду грати! Я писатиму колискову для Миті, полюватиму на крісла, я буду щасливим. Бо тепер я народився для щастя...

...Я схиляюся перед майстерністю пана Простора і прошу його люб'язно прийняти мою поразку!

Гості вибухнули оплесками, а я, мило посміхаючись, з переможним виглядом підійшов до Простора і подав йому руку. Краєм ока я побачив, як рвонувся до нас Час. В очах у Простора спалахнули незрозумілі вогники, а його верхня губа відкопилилася в посмішці. Він обережно взяв мою руку в свою і злегка стиснув.

Я відчув, як все моє єство сходиться в одну єдину точку, як усі мої думки збігаються в одну літеру, а світ стає безмежним. Аж так, що моя власна безмежність є лише точкою в ньому. Я відчув, що пропадаю. Спершу я чув, як стихали оплески і десь в іншому кінці світу впала, дзенькнувши, виделка з руки Миті, а тоді – нічого не чув.

Світ запався.

Ще одне пробудження

Прокинувся в себе вдома геть розбитий, але безміру щасливий. Я відчував, що щось глибоко у мені змінилось, я знайшов щось нове і сам тепер ніби новий. На якусь мить я злякався, що всі події останніх днів лише дивний хворобливий сон. Підвівся з ліжка – голова все ще гуділа. На столі стояла біла листівка з витисненою на ній жовтою квіткою з білими пелюстками. Я пожадливо розгорнув листівку і побачив, що вона вся помережана незнайомим розмашистим почерком.

Мене запрошували на гостини в будь-який зручний мені час, окрім якогось-там грудня, коли в домі буде вечірка. Також там було побажання якнайшвидше одужати і більше ніколи не бути стиснутим Простором у жоден спосіб. Нижче тексту стояв такий самий розмашистий підпис: Час. Я посміхнувся, ліг в ліжко і знову задрімав...

РОЗДІЛ П'ЯТИЙ, Новий рік і все тут

Початок ночі

Під ногами рипав сніг. Я йшов собі, підіймаючи в повітря хмарки білої куряви. Була саме та дивовижна пора, коли сонце вже сіло, а місяць ще й не думав з'являтися і лише тисячі блискучих кристаликів снігу під ногами наповнювали все кругом дивним світлом. З рота білими клубочками підіймалась пара, у чоботах хлюпав розталий сніг – було весело. Ця ніч мала бути новорічною. Мабуть, саме тому, хоч я в цьому і не впевнений, так хороше було йти просто через сніг.

Не те щоб його вже було аж надто багато – зима видалась теплою і несніжною. Якби я був років на десять молодший, можливо це мене б і засмутило, але тепер я навіть трохи радів цьому неприродньому, зате затишному, теплу. Щоправда, навіть дорослим іноді хочеться снігу. Тож я й ішов вздовж парканів, вишукуючи хоч якісь там невеликі заметики, щоб вдосталь у них побрюхатись.

Несподівано сніг посірів – я підвів очі вгору і побачив, що небо аж до самого обрію затягли раптові сині зимові хмари. По спині пробіглася зграйка мурашок, чи то з переляку, чи то через порив крижаного вітру. Я зупинився на другому варіанті і підняв комір. Треба йти скоріше, бо ще сніг піде – вирішив я.

Я прискорив ходу і вже за хвилину побачив рудий дах Часового будинку. Відчув, що принаймні сьогодні жодні заметілі мені не загрожують. Хоч вітер і вщух, але крижане повітря залишилося, ніби зависнувши в тремкому очікуванні. Я саме почав подумки смакувати какао, яке на сьогодні мені обіцяла Мить, коли раптом побачив біля хвіртки Часового саду дві постаті – то були Час і Мить. Мить, запакована у велетенську товсту шубу і валянці, скидалась на великого волохатого коlobка. Час був одягнений легко – без шапки і у довгому осінньому пальті. В руці він тримав довгу парасольку з закрученою ручкою. Вони мене не бачили.

Ще за хвилину Мить подивилась на небо і щось сказала. Час кивнув і відкрив парасольку, яка виявилась великою і білою-білісінькою. Я навіть не встиг подумати, що б то могло значити, коли раптом впав сніг.

Коли я кажу, що сніг впав, то я насправді маю на увазі, що він *впав*. Ні, він не сипався по одній сніжинці, навіть не був лапатим і не збивався у мокрі грудки. Це була просто велетенська маса снігу, яка ні з того ні з сього обірвалася і впала вниз. Не скажу, щоб тоді це мене аж надто розвеселило, адже я опинився по самі коліна в снігу, а мій так доречно, як здавалось, піднятий комір спрацював справжньою лійкою, засипавши сніг мені під пальто. А Час лише обережно струсив сніг з парасольки і склав її. Потім випростав руку вперед і трохи вгору, повільно, навіть обережно, склав до купи три пальці, ніби намагався щось ухопити. Захмарене небо побралось брижами, хмари відсунулись від небосхилу і з нього глипнуло кілька зірочок. Стало світліше, тому я зміг бачити, як всміхається Час. Він різко смикнув на себе руку і цим рухом ніби зірвав з неба сіре рядно хмар. Засяяли зорі, а Час поклав руку до кишені. Від яскравого світла повного місяця я зажмурився, а коли знов розплющив очі, побачив, що Мить махає мені рукою. Вона щось запитала у Часа, а тоді побігла мені назустріч, якимось дивом не грузнучи в півметрових снігових заметах. Я пішов було їй назустріч, але мені доводилось щоразу високо підіймати ноги, як журавлю: такий глибокий був сніг. Мить спинилась на півдорозі і склала долоньки рупором:

– Іде кіт через лід чорнолапо на обід! – від несподіванки я зупинився. – Ти чого йдеш через лід і лишаєш чорний слід?

– Бо я чорний-чорний кіт, я лишаю чорний слід. – похмуро сказав я. – Слухай, може досить дуріти? Спершу снігом обсипали, а тепер ось крізь замети змушуєте бігати. Проведи мене, врешті, до хати!

Мить підбігла до мене, взяла за руку і допомогла вибратись на тверде – виявляється, легко ходити снігом, коли знаєш як. Час кивнув мені здалеку і пішов у будинок. Ми пішли слідом.

– Розумієш, – виправдовувалась Мить, – дуже важливо, щоб в новорічну ніч було сніжно і були зорі, а що ж робити, коли з погодою не пощастило?

– Угу – погодився я. Ми увійшли в будинок.

З чого починається Новий Рік? З ялинок, з домашніх пирогів, з гостей? Ні, Новий Рік починається із розплутування старої ялинкової гірлянди, так само, як закінчується – складанням її до коробки. І як би ретельно ту гірлянду не складали, за рік вона все рівно переплутається. У часовому будинку гірлянда зберігалась у завеликій, як для неї, квадратній коробці від проектора для діафільмів. Це для того, щоб їй зручніше було заплутуватись – по секрету сказала мені Мить. Я запитав, чи можна попросити її саму розплутатись, але мала подивилась на мене із таким щирим докором, що мені стало соромно свого невігластва. Звісно, як же почнеться Новий рік без заплутаної гірлянди!

Ніби тримаючи в руках вузлуватий клубочок минулого року відчуваєш себе, тримаючи в руках цю гірлянду. Вогники, наче дні, нанизані на нитку часу, довгу – як минулий рік. Вогники різнокольорові – одні яскраві, інші трохи тьмяніші, ще інші – просто прозорі. Минулі дні всі на одній нитці, яка все ж замикається в коло, адже рік не закінчується, обірвавшись на півслові, а продовжується в наступному, створюючи з ним одне ціле. І вже це не просто рік, а суцільна нитка життя, з нанизаними на неї днями. І сьогодні ми оплетемо ялинку самим життям, що буде підійматись від широких витків на нижніх гілках, до стрімкої спіралі при верхівці, сяючи нам усіма своїми барвами. Як же це прекрасно – жити!

Ми з миттю вмостилися просто на підлозі і заходилися розплутувати гірлянду. Було весело. Ми почали співати „У лісі-лісі темному”. Розплетені частинки гірлянди ми обережно розкладали на підлозі, щоб вони знову не позаплутувались, а тому скоро сиділи в окресленому дивними гірляндовими вогниками колі. Мить придумала співати „У лісі-лісі світлому”, бо їй страшенно було жаль лиса, якому страшно самому у темному лісі. Дарма що лиса всі вважають хитрим, навіть той зайчик, що мав би бути десь біля ялинки. Бідоласі лису було дуже самотньо темними зимовими вечорами...

Кожен вогник, як день. Кожен з цих днів минув, але не лишив по собі гіркоти минулості, бо віддав себе до останку, бо дозволив себе прожити, щоб зараз у новорічний вечір вмовився на ялинці. Так, не дарма прожитий, бо приніс щастя.

Ось вже гірлянда витяглася через усю кімнату у всій своїй розплутаній величі. Мить вимкнула світло, щоб помилуватись на те, як вона світиться. Вогники нагадують зорі, лише дивно дивитись на них згори вниз. Пригадую, як ми з Часом чаювали на терасі, милуючись нічним зоряним небом. Тоді зорі теж майже спустилися до нас і плавали довкола, ось як тепер. Який усе таки дивовижний цей Часовий будинок, коли в небі над ним вміщається увесь Чумацький Шлях на мільйони кілометрів!

Мій подарунок

Зараз я дуже жалкую, що не бачив, як Час влаштовував ялинку з самого початку. Правда, тоді б мені не довелося розплутувати гірлянду, але ж у будинку Часа можливі усілякі дива – чому б для різноманітності й не побувати у двох кімнатах водночас? Це вже саме по собі дуже цікаво, а в такий вечір – вдвічі цікавіше. Але Час не хотів, щоб я бачив це. Пізніше він казав, що боявся здатись занадто сентиментальним – в його то віці!

Паркетна підлога просторої кімнати поздувалась і де-не-де потріскалась. Була півсутінь, але я все ж бачив, як по темних паркетних розломах зміїлося коріння. Я кліпнув, не вірячи, але то й далі лишалось коріння. Воно з усіх куточків збиралося до купи в центрі кімнати, а на перетині його кострубатих променів просто з розтрісканої спіненої підлоги поривалась вгору невеличка зелена ялинка.

Я навіть не встиг здивуватись, просто сів разом із Миттю на високий поріг і відчував, як вібрує підлога, з якої росте маленьке деревце. Воно поволі й несміливо розправляло гілочки із світленькими тонкими голочками. Ті голочки нагадали мені мале їжаченя, яке я колись бачив: зовсім маленьке, сліпе і рожеве у покинутому кубельці. Його голочки теж були м'якими і рожевими. Я тоді залишив його в спокої – сподівався, що прийде їжачиха, але наступного ранку кубельце було вже порожнє.

Здавалось, ялинка підносить руки над головою, а потім повільно опускає їх вздовж тіла, щоразу при цьому трохи підростаючи. А ще вона оберталась, ніби

намагаючись краще роздивитись нову себе. Ось так, непомітно обертаючись і зводячи руки, вона росла і скоро досягла стелі. Коріння повузлуватіло і випнулось подекуди над паркетом. Врешті спинилось.

– Татку, я хочу вище! – прошепотіла Мить. – Нехай ялинка росте вище.

– Якщо вона ростиме – то проб'є стелю і врешті опиниться аж під самим дахом, а це ж мабуть не дуже приємно для такої маленької ялиноньки! – відповів Час і посміхнувся.

Нарешті прийшов час подарунків. Мить не вірила, що вони будуть, казала, що вже занадто доросла для таких речей. Ми з Часом переконували її так довго і наполегливо, що я й сам врешті повірив у те, що подарунки таки будуть, хоча чудово знав, що ні я, ні Час нічого подібного не планували. Дивно, що це мене чомусь зовсім не бентежило (це ж мало бути так жахливо, лишити Мить без *подарунку!*), мене натомість не покидала впевненість, що щось таки станеться.

Та все одно я не міг не здригнутись, коли подарунки з'явилися, доки ми всі в трьох дивилися в інший бік. В блискучих обгортках, мішечках, пакунках, кольорових наліпках і просто так – подарунки.

Я завжди любив подарунки, мені здавалось, що це саме вони роблять свято дійсно святом. Тому я вже з початку січня починав рахувати дні до нового Нового Року. Я думав, що лише подарунки незмінні: свято минуло – а подарунки лишаються ще надовго, як єдина згадка.

Я дуже добре пам'ятаю той вечір, коли мені вперше дозволили дочекатись дванадцятої і справді зустріти Новий Рік. Дзвонили годинники, дорослі відкорковували шампанське, дзвеніли келихи, вистрілили хлопавки і – нічого не відбулось. Зовсім нічого. Все лишилось таким, як було. Лише голова гуділа – хотілося спати. Я спитав: і це все? Мене ніхто не розумів, а вночі мені наснився страшний сон, я прокинувся ще по темному і довго лежав, втупившись в стелю. А я ж чекав не чогось казкового, не розкриття таємниць, не діда Мороза! Ні – я чекав зміни. Щось конче мало змінитись, щось нове мусило увійти в мене і я мусив це відчути. Мало того, що всі раділи і сміялись, що всі були разом щасливі,

надто мало. Тобто, це було б чудово. В будь-який інший день, але не сьогодні. Всі вони *лишились такими, як були* і я теж лишився, яким був.

Я відчув, що той синій мішок із нашитими срібними (а не золотими) зірками – для мене. Я підійшов і розв’язав мотузку, зазирнув досередини. Темно. Просунув руку і намацав лише шорсткувате дно мішка. Дивно – мішок був порожній, але не спадався. Я спробував стиснути його руками – мішок стискався, але одразу ж, коли я його відпускав, набирался повітрям. Я занурив у нього обличчя і на повні груди вдихнув – звичайнісіньке. Нічого нового, нічого, як і завжди...

Я заплющив очі. Розкинув руки і спробував обійняти повітря цієї кімнати Часового будинку і відчув, як щось затужавіло і запружило в моїх руках, притулилося так близько до тіла, як це може лише повітря, а потім чимось вологим лизнуло в щоку. Зникло.

Я відкрив очі. Побачив стелю, зіпсовану підлогу, Часа і Мить, що сиділи навпочіпки і розкладали іграшкову залізницю із маленьким червоним паровозиком, який дуже гордився написом „Перемога” на боці. Я раптом згадав, що це я його купив для Миті, а потім начебто забув – так ось як виявляється робляться чудеса!

Так просто. І тоді я збагнув, *що* ж насправді отримав, що є в моєму подарунку. Почув шелест – мішок зі срібними (аж дивно, що не жовтими) зірками впав мені під ноги безформною масою. Я взяв із нього подарунок і він став порожнім.

А ще я відчув, що цей подарунок вже багато років чекав на мене. Що це він і є те нове, до чого я прагнув щороку, але не вмів здобути. Він і є та зміна, те дивовижне оновлення, що відбувається кожного Нового Року з кожнісінькою (якби Мить так не любила це слово, я б його не вжив) людиною.

Чи відчував ти оновлення, коли зацвітала ялинка?

Новоріччя

Коли я прокинувся вранці у себе вдома, коли виліз з-під теплої ковдри поспіхом одягнувся, то побачив на своєму столі аркушик в клітинку. Він був звідкись неохайно вирваний і на ньому було щось написане моїм почерком. Я придивився – то був вірш, якого я ніколи раніше не чув.

Там ялинки ростуть на горища крізь стелю,
Там сніжинки не тануть у теплих пригорщах,
Там горить по свічці в усіх оселях
І тому там зовсім немає прикрощів.

По кутках заметами лежать сутінки,
На ялинках опівночі оживають іграшки.
Простягають зірки тоненькі прутики,
Щоб торкнутися казки, хоч би трішечки!

Там, зібравшись гуртом, всі уважно слухають,
Притлумивши подих, старі історії
І одні лиш годинники гучно стукають,
Та ще в темному небі пульсують зорі.

Та ще дивно торкається подихом тихим,
Тулиться до серця, зазирає у вічі
Невеличка мрія, невеличка примха
Нова мить,
 новий день,
 новий світ,
Новоріччя.

На звороті Митиною рукою було намальовано ялинку.

КОЛИСКОВА ДЛЯ МИТІ

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ, де хтось уперше з'являється

Я йду до Ялинки

Того дня я ішов до Ялинки. Виявляється, вона так близько! Чи важко до неї дістатись? Зараз таке запитання навіть трохи смішне – рукою подати! Якби ж я раніше знав, що це так просто! Як би від того змінилось моє життя і навіть я сам! Щоправда, мій старший товариш Час каже, що Ялинка завжди поруч, треба лише вміти до неї торкнутися.

Головна перепона до того, щоб потрапити до Ялинки, як на мене, це нездатність повірити в її існування. Саме ця нездатність є найбільшою перепорою для всіх дорослих, та навіть деяких дітей. А можливо, всього-навсього достатньо повірити у щось хороше і світле, а вже тоді саме собою несподівано прийде усвідомлення того, що ось там, за рогом буде Ялинка.

У хороше і світле, як і кожен дорослий, я й досі до пуття не вірю, а ось існування Ялинки є для мене незаперечним і, до речі, життєво важливим фактом.

Переходжу останню вулицю, прочиняю високу хвіртку. Надворі зима, але в саду, як і завжди, квітують вишні. Оберемки снігу лежать на бростях, наче їх пухке продовження. Сніг прослався між вишнями, але квіти здаються білішими за сніг. Я підходжу по доріжці до широкого ганку, під яким нависає так само широка тераса. На цій терасі так приємно пити чай і грати в шахи з Часом, милуючись звідти на садок. Парадні двері будинку дубові і високі, замість дверної ручки у них масивне чавунне кільце, яким гості, що приходять до Часа, грюкають, сповіщаючи про себе. Але я до них не йду. Я минаю ганок і обходжу будинок, по коліна грузнучи в снігових кучугурах біля стін. Ніде в місті нема таких кучугур, як тут – думаю я, і ця думка приємно зігріває своїм теплом. З цього боку будинок не виглядає таким грандіозним і строгим, навпаки, він трохи облуплений і занехаяний. Мені здається, що ця помірна облупленість дуже йому личить. А головне – десь тут мають бути іще одні двері, з яких можна потрапити в комірчину і далі на кухню. Поріжок біля цих дверей дерев'яний і невисокий. На

ньому, однак, снігу нема – він дбайливо заметений. Я посміхаюсь. Двері теж не вражають ошатністю, але біля них висить такий собі біленький мотузок – ось зараз я смикну за нього і будинком прокотиться срібний дзвін. Цього мотузка придумали ми з Миттю: я мудрував, як би його краще закріпити, а Мить десь роздобула срібного дзвоника. Відтоді, щоразу приходячи сюди, я йшов до цього маленького ганку і цих дверей. Мені здавалось, що вони наші з Миттю і більше нічий – це була маленька і напрочуд затишна гра.

Я смикнув мотузка і будинком дійсно прокотився лункий срібний дзвін. Трохи згодом я почув, як задріботіли маленькі ніжки; двері широко розчинились, а мені на шию кинулося щось невеличке і тепле.

– Ну куди ти вискочила! Мороз он який! – я взяв Мить попід пахви і вніс у будинок, такий теплий знадвору. Кілька разів підкинув її вгору, від чого вона дзвінко сміялась. Як срібний дзвіночок – подумав я.

– Слухай, а ти за ці дні виросла і так поважчала! Наступного разу не подужаю підняти!

Я поставив Мить на підлогу і вона одразу ж кудись побігла. Опинившись сам біля дверей, я вже почав було думати, чи не образив її чимось, як у двері увійшов Час.

Сьогодні він був схожий на вченого на порозі відкриття. Глибокі записини заледве не зливалися докупі, обличчя було зарощене, а очі бігали. Однак, привітався він до мене майже весело.

Я вже почав потроху звикати до того, що Час рідко коли подовгу носить одне й те ж обличчя. Зрештою, обличчя здатні змінювати всі люди, лише у Часа міміка значно багатша. Він ніби вбирав у себе лиця всіх людей, що пройшли крізь нього і тому іноді бував аж до страшного схожий на деяких відомих особистостей. Були в нього і улюблені образи, приміром його образ впевненої в собі людини середнього віку з темним неслухняним волоссям, рівним носом і глибокими очима. Таким я його бачив найчастіше. Але зараз його вигляд вказував на те, що я відірвав його від писання книги.

Час писав книгу, але мені її не показував. Він казав лише, що ця книга побачила світ років з десять тому і була підписана ім'ям якогось видатного письменника, але написав її саме він – Час. Це була трохи дивна історія і Час ніколи не розповідав мені її всю, хоча я здогадувався, що це через неї він вперше посварився з Простором.

– О, мій юний друже! Радий тебе бачити! Не зважай, будь ласка на Мить, вона сьогодні розгорнула свій черговий подарунок з Дня Народження, то виявилися кольорові олівці і тепер вона увесь час щось малює. Треба буде дізнатись, хто їх подарував і як мінімум три дні не балакати з тим пройдисвітом. – Час легко розсміявся. – Найцікавіше, що вона не показує мені своїх малюнків, може до тебе вона буде прихильнішою. Але це потім – я з хвилини на хвилину дописую свою книгу! Ходімо до мого кабінету, трохи почекаєш, подивишся, як працюють професіонали, а потім я розкажу тобі дещо цікаве. Я сьогодні налаштований на розповіді.

Двічі мене просити не довелося. Я швидко пішов сходами на горішній поверх вслід за Часом. Він прочинив двері свого кабінету і раптом остовпів. Я визирнув з-за його спини і побачив до болю знайому мені волохату кімнату. Час так до цих пір і не зміг нічого їй вдіяти – вона іноді тікала з дому або пускалась в мандри самим будинком, з'являючись іноді в найнезручніших місцях. Час тьхукнув спересердя, зачинив двері і голосно й чітко сказав:

– Згинь, нечиста сило!

Я ледь не поперхнувся зі сміху, але – чого не пробачиш творчій людині! До того ж, коли він знову прочинив двері, за ними вже був Часів кабінет, а не будь-що інше. Я навіть не встиг подивуватись дієвості цього древнього засобу боротьби з волохатими кімнатами, так швидко Час вскочив за свій робочий стіл. Щоб не заважати його роботі, я тихо причинив за собою двері, подумки привітався з череватим чайником і вмовстився в кріслі. Налив собі чашку терпкого полинового чаю і став слухати шкряботіння пера, думаючи про Мить та її кольорові олівці. Посміхнувся крізь півсон. Шкряботіння пера було монотонне, розпалений камін затишно грів, тож нічого дивного не було в тому, що я заснув.

Розбудив мене Час. Він був вже зі звичайним своїм обличчям, лише очі трохи бігали. На столі лежав добрячий стос аркушів, верхній з яких був чистим, лише навскоси твердою Часовою рукою було написано: „на правах рукопису”.

– Ти вже пробач, я сьогодні завершив важку роботу і мені треба трохи вибалакатись. – трохи винувато сказав Час. Я відігнав від себе сон, усім своїм виглядом даючи йому зрозуміти, що готовий уважно слухати.

Часова розповідь

Почалося все з того, що я придумав книгу. Річ взагалі нечувана – щоб я, Час, займався книгописанням! Фі, як каже Плинність. Тому я довго гнав від себе навіть саму думку про книгу. Не скажу, щоб письменство було нижче моєї гідності, просто я тоді ще боявся осуду сім'ї, а найбільше – кпинів Простора. Думки про власну книгу я зневажував так вперто, що й не помічав, як у моїй свідомості таким собі придорожнім бур'яном вистигали образи дійових осіб майбутніх історій, а потім і самі історії, що мали з ними відбуватись. Потім я подумав – то й що? Пофантазую трохи про вигаданий світ і вигаданих людей – що тут, зрештою поганого? Я ж не збираюся ставати письменником в кінці кінців! І я почав мріяти.

За короткий час я вже знав усіх своїх героїв, як облуплених. Я знав, хто чим дише і про що мріє, хто в кого закоханий. Так, мій юний друже, я наче хлопчисько вигадував своїм героям історії кохання, інтриги і все-все, що могло б статися з ними у реальному житті, якби вони існували насправді. Я з точністю до дрібниць вимальовував їм обличчя, а коли я зрозумів, що один з них мусить померти, я плакав, як дитя. Зате як же я радів, коли придумані мною люди бували щасливі! Я теж почувався тоді щасливим, як ніколи в житті, а це, погодься, при моєму віці щось вже та й значить.

І ось настав день, коли я злякався. Я відчув себе божевільним, який все далі й далі відходить від реального світу у світ вигаданий. Це було страшно. Я

зачинився тоді ось у цьому кабінеті і цокотів зубами від страху. Натопив камін, але зуби й далі цокотіли, хоч і стало тепло.

Я провів безсонну ніч, а на ранок вирішив, що не маю іншого вибору, аніж вбити у собі той вигаданий світ, що його так довго плекав. Ця думка несподівано наснажила мене, але серце стиснув біль. Як можна вбити все, що я вигдавав? Ні, не вигдавав – пережив! Це буде злочин, я не можу так вчинити. Але не маю права також і збожеволіти, адже маю так багато обов'язків! Божевільний час – що може бути безглуздіше?

День знову пройшов у роздумах, а надвечір мені сяйнула думка – я мушу все записати! Все-все, про всіх, кого придумав. Тоді я лишу їх живими і водночас звільнюся від них! Все раптом здалося до болю простим – і як я раніше не здогадався?

Я спокійно проспав ту ніч, а на ранок взявся за перо. Я писав цілий день і півночі, а потім, трохи спочивши, знову почав писати. Яка ж це була втіха виливати на папір все *так ретельно пережите!* Надвечір наступного дня в мене зсудомило руку від пера, а в очах так різало, що я майже нічого не бачив. Засинаючи, я з жахом зрозумів, що написав заледве десяту частину задуманого. До того ж писав я без плану, тому по ходу писання придумував все нові й нові подробиці та історії про своїх героїв. Я думав, що за планом пишуть лише нездари, адже плани ставлять рамки, яких мистецтво не визнає. Я прагнув, щоб перо писало мною, а не навпаки. Але чомусь перо виснажувало мене, писало не лише мною, а й *за рахунок* мене.

Отож, я зробив собі денну перерву, яку добросовісно промріяв, придумавши кілька нових епізодів до своєї книги. Проте ця перерва дозволила мені написати лише кілька сторінок – на більше не було сили. Ти навіть уявити собі не можеш, наскільки важливе відчуття, коли мрії рвуться на папір, а записати їх не можеш *фізично*. Мрії вискакують з голови, торсають за рукав, просяться в рядки. А ти їм – заждіть хоч трохи, дайте спочити, я більше не можу!

Можна було б, звичайно, писати по дві-три сторінки в день, але я цього просто не витримав би. Я ж на той час навіть знайшов письменника, який

погодився видати мою книгу як свою, щоб всі могли її прочитати. Мої мрії вимагали паперу, а сил не було. Це був найважчий період мого життя.

Вихід я придумав лише за кілька днів. Звичайно, не будь я часом, нічого у мене не вийшло б. Але, як ти знаєш, в цьому питанні мені пощастило. А придумав я ось що.

Я вирішив піти на компроміс: писати по сторінці-другій щодня, щоб надто не виснажуватись, але, водночас, на секундочку прискорити свій плин (я ж час, чи хто?) і чимшвидше добігти до тої миті, коли допишу книгу. Забрати готовий рукопис і повернутись туди, звідки почав свій біг. Простою мовою це значить – забрати готову книгу з майбутнього. Була лише одна невеличка, але вагома проблема – якщо забрати щось із майбутнього, то в ньому утвориться дірка. Ця дірка невеличка, але дуже небезпечна. Залатати її міг мій брат – Простір. До нього я й мусив звернутись по допомогу.

Не буду зараз переповідати нашу з ним розмову, це мені неприємно. Скажу лише, що Простір підняв мене на сміх і сказав, що в таких дурних питаннях мені не допомагатиме. Я рознервувався і сказав йому, що хай там що але задум свій здійснию. Він лише стеновав плечима у відповідь.

Насправді ж все виявилось значно простіше – залатати дірку в майбутньому я зміг власноруч. Ти вже, мабуть, здогадався як. Для цього мені довелось самому написати ось цей рукопис. Взамін того, що я тоді забрав, я повернув у „майбутнє” (дуже повільно, звичайним чином) цей, який ти зараз бачиш. Ти не уявляєш, як дивно було писати вже написану книгу! Проте, це була найбільша радість мого життя.

– А зараз – я мушу дописати ще кілька речень, ти вже вибач...– задумливо сказав Час. – Спустися до Миті, глянь, що вона там малює, а я скоро до вас приєднаюсь – мушу записати... Такі цікаві думки...

Мить малює сердечка

Я підійшов до дверей Митиної кімнати. Якось у нас вже повелося, що я заходив до неї без стуку, а тому і зараз впевнено штовхнув двері. Іноді я думаю, що коли існує на світі щось дійсно постійне і однакове, то це кімната Миті. Щоразу вона зустрічала мене однаковими синіми стінами, синьою ковдрою і фіранками. Такий самий як і кожного минулого разу безлад на етажерці і, наче для контрасту, охайно застелене ліжко. Єдиною невідповідною і непередбачуваною частинкою цієї кімнати була її господарка. Вона то ховалася за стулками платтяної шафи, щоб мене злякати, то вигадувала собі найрізноманітніші вбрання із вмісту тої ж таки шафи, а то навіть будувала високі фортеці з книг. Проте найчастіше Мить, що здалеку чула мої кроки, ховалась за дверима і, коли я заходив, голосно казала „гав”. Звичайно, вона чудово знала, що я не злякаюсь такої витівки, навіть більше – якби я все ж спробував вдати переляк, вона б не на жарт образилась за це. Майже завжди, заходячи в Митину кімнату, я бачив на ліжку книжку, перекинуту догори палітуркою, ніби її щойно читали, а ще полумисок з полуницями біля неї.

Однак, цього разу нічого схожого не було. Натомість, вся підлога була завалена листками паперу із чудернацькими лініями – Мить жодного разу не малювала різними олівцями на одному листочку. На підлозі також було розкидано кольорові олівці, а велика коробка з-під них стояла відкритою на ліжку. Картину цілковитого гармидеру доповнювала сама Мить, яка гордо лежала на підлозі, зігнувши одну ногу в коліні і підперши голову рукою. Вільною рукою вона малювала на величезному аркуші (де вона тільки його роздобула?) червоні сердечка.

– Сердечка малюють коли хтось когось любить. – серйозно промовила Мить, не повертаючи голови.

– Угу. – глибокодумно відповів я. – Не лежала б ти на цій холодній підлозі, а то ще застудишся. Ти не ображайся, що я так довго не заходив – треба було побалакати з твоїм батьком...

Говорячи це, я дивився на Мить і мене чомусь не покидала думка, що вона мене не слухає. Здавалось, моя маленька приятелька повністю зосередилась на своїх сердечках, я навіть був подумав, що дійсно її образив.

– Скажи, а в тебе є подруга? – раптом спитала Мить.

– Ну, ми ж з тобою друзі, значить ти мені подруга. – мене трохи здивувало таке запитання, але я лишився зовні незворушним.

– Та ні, я маю на увазі – чи є в тебе дівчина? – нетерпляче перепитала Мить, всім своїм виглядом показуючи, що від прямої відповіді мені не втекти. Мабуть, існує якийсь педагогічно коректний макет відповіді на таке дитяче запитання, але я його не знав. А педагогічність дуже важлива для всіх дорослих! Довелось казати правду:

– Ні, Мите, нема.

– А чого? У всіх книжках у славетних лицарів є дами серця. Так не буває, щоб їх не було! – заперечити це було важко. Митині слова нагадали мені мій поєдинок з Простором, і я посміхнувся:

– То давай ти будеш моєю дамою серця! – запропонував я. Але Мить лише заперечно похитала головою:

– Нічого не вийде. Бо тоді в тебе буде несправжня дама серця, а отже й ти будеш несправжнім лицарем.

Мить похнюпилась, а я стояв, відчуючи себе дурнем, і не знав, чим би її втішити.

– Я придумала! – раптом вигукнула Мить і від хвилювання аж сіла. – Ми придумаємо тобі її!

– Кого?

– Та ж даму серця, дурненький! Це ж так просто! Головне, це вірити у те що придумаєш, *у щось хороше і світле*. Ой, як же це буде цікаво. Якщо ти не вмієш (та звісно не вмієш!), я тобі допоможу. Згода?

РОЗДІЛ ДРУГИЙ, в якому я дізнаюся, що соняхи – дуже хороші

Я мрію

Це безумовно була гра, може, трохи дивна, але все ж гра. Саме тому я з радістю прийняв її умови, як приймаємо ми всі правила ігор. Правда, я трохи повагався – аж надто дивними були ці правила, але все ж вирішив, що гра нікому не зашкодить. А тим часом Мить все більше й більше захоплювалась:

– Отже, це буде дівчина приблизно твого віку, може, трохи молодша, волосся вона матиме... слухай, а яке волосся тобі найбільше подобається?

А я вже було налаштувався, що Мить придумас все сама, а я лише слухатиму її, як чарівну казку. Тому це запитання застало мене трохи зненацька:

– Волосся? Я навіть не знаю... – прокручував у пам'яті всі кольори і зачіски, які будь-коли бачив. Потім глянув на Мить і посміхнувся. – Мені хотілось би, щоб вона мала таке волосся, як у тебе! – і це було правдою.

– Мишачі хвостики! – скривила носика Мить. Вона мала особливе срібне волосся, але сама його називала мишачими хвостиками, мабуть тому, що коли заплітала кіски, вони виходили тоненькими і сіруватими. Ще вона казала, що її волосся дуже неслухняне. Але що я міг вдіяти, коли воно мені подобалося!? І щоб трохи виправдатись перед Миттю, швидко додав:

– І очі теж повинні бути, як у тебе – сірі. Лише в тебе вони великі і круглі, а у неї будуть мигдалевидні. Правда, я не зовсім точно знаю, чи означає це слово те, що я під ним розумію...

– То нічого, адже це *твоя* мрія, а тому її очі будуть такими, якими ти їх уявляєш, в які віриш. – запевнила мене Мить. – А яка вона буде на зріст?

З кожним Митиним запитанням я все більше розумів, що геть не розуміюсь на дівчатах, хоч як би це дивно не звучало. Спробував зосередитись на питанні зросту, але майже нічого не придумав.

– Ти прийдеш до мене, холодна, настрашена і чужа, розграбована на всі свої сто шістдесят сантиметрів зросту... – продекламував я з вірша одного геніального поета, свого улюбленого.

– Така низенька? Ну гаразд. – Мить, здавалось, зовсім не здивувалась такій літературщині і навіть не спитала мене, звідки дрівця. Настільки її захопила гра. – Опиши мені її, так тобі буде легше її придумати.

Я трохи замислився. Ну що ж, раз уже я все одно погодився на цю гру...

– Ну, вона гарненька. Це звичайно, ні про що не говорить в плані опису, але вона просто з тих дівчат, що мають у собі якесь внутрішнє світло, таке, що всім, хто їх бачить, з першого погляду стає зрозумілою їх привабливість. Вона не те щоб надто худа, але зовсім не товстенька, а саме така, як треба. Ні більше, ні менше. У неї рожеві щічки і трохи (зовсім трішечки!) кирпатий носик. А ще – маленькі рожеві губенята...

Я відчував, що гра зайшла надто вже далеко, але нічого не міг з собою вдіяти. Я несподівано збагнув, що зараз аж ніяк не імпровізую, що щось в мені вже давно придумало цю мрію, єдину у світі, наймилішу дівчину. Може, мені мало б бути трохи соромно розповідати найпотаємніше, але ж я говорив не з будь ким, а з Миттю! Тільки ось, чи можна розмовляти про такі речі з семилітніми дівчатками? Лише якщо це просто гра – подумав я. А це все ж була гра, принаймні, в цьому я себе переконував, а для дорослих несерйозність намірів дуже часто виправдовує нерозумні вчинки.

– А ще вона любить книги. Але не так, як я. Це любов не колекціонерська, а справді мистецька. Вона кохається в художньому слові. В неї високе розумне чоло, але не таке, як у дівчат на портретах доби Відродження, а гарне і...

(таке, що його хочеться цілувати)

...так би

мовити, пропорційне. Вона дуже добра і людяна. Людяна – бо любить людей. І люди її теж люблять, бо вона ще й хороша. Щоправда, вона іноді буває впертою і навіть вредною, ну зовсім як ти, Мите! Але ця її впертість і вредність не зла, а така, що...

(хочеться притиснути її

до себе міцно-міцно і дихати запахом її волосся)

...скоро минає і нікому не завдає прикромів. Вона часто несподівано сумніє, але тим дорожчою є її посмішка. А посмішка в неї просто дивовижна, як і її губи...

(так палко вміють цілувати, лиш ті, що в перший раз цілують)

...і заради однієї такої посмішки варто жити.

(про що це я? Треба закінчувати це безглуздя...)

Я замовк, трохи злякано вслухаючись у тишу, що лишилась після мого голосу. Я боявся, чи не наговорив часом такого, про що слід би було мовчати.

– А який у неї голос? – чомусь пошепки спитала Мить.

– Голос? Голос теж срібний, як у нашого дзвіночка.

Хвилювання потроху миналося, я приходив до тями, помітив, що сиджу на підлозі поруч з Миттю і тримаю в руках чистий листочок паперу. Я обережно поклав його на килимок біля ліжка. Мить посміхнулась мені трохи мокрими очима:

– Так, вона гідна того, щоб бути дамою твого серця, мій вірний лицарю. Тож віднині, всі свої подвиги ти вершитимеш її іменем!

Я раптом здогадався, яку книжку Мить зараз читає і всміхнувся. Гра скінчилась. Щоправда, ми не придумали моїй мрії імені, але то вже було не так важливо. Мене охопило таке піднесення, що все всередині заспівало від втіхи. Головне – я окреслив свою мрію. Тепер вона вже не була розпливчатою ілюзією, як раніше. Натомість стала цілком конкретним, хоч і нереальним образом.

– Знаєш, що я придумав? Давай-но підемо на кухню пити чай. Всі разом. Ти біжи постав на вогонь чайника, а я запрошу твого батька.

За хвилину Мить вже була на кухні, а я вирушив до часового кабінету, щоб запросити Часа до нас на чай.

Я бачу нову картину

Я постукав. Відповіддю мені була мовчанка.

– Часе! – покликав я і постукав удруге, а потім прочинив двері. Час сидів у своєму улюбленому кріслі перед каміном вже знову у звичному мені вигляді чорнявого чоловіка. Він палив люльку і задумливо проводжав поглядом кільця диму, що складалися у повітрі в дивовижні картини.

– А, це ти... – неуважно і трохи, як мені здалося, розчаровано пробурмотів він. – Ти знаєш, що я тільки-но збагнув? Я не можу завершити книгу! Просто не можу.

– Але ж... Але ж ви дописали... – спробував заперечити я, але Час лише похитав головою.

– То був лише перший том. Перший із мільйона... А все тому, що книга, розпочата часом, не може скінчитися, бо тоді зникне усе... Виявляється, увесь світ – це книга часу, а я цього не знав. Але я писатиму й далі, тому, що це важливо для світу, а головне тому, що хочу дізнатися, що буде далі...

Час рвучко підвівся і посміхнувся до мене:

– Ходімо.

З часового кабінету ми пішли не парадними сходами, а довшою дорогою, так захотілося Часові. Я лише зараз почав розуміти, що він таки дійсно дуже смутний. Довша дорога вела через волохату кімнату, в основному тому, що ніхто й ніколи не міг сказати напевне, куди з неї можна потрапити. Часовий настроїв якнайкраще відповідав невизначеності, тому й сталося так, що того вечора ми несподівано опинились у картинній галереї. Картинна галерея була, по суті, довгим коридором із зеленуватими стінами, однак, я дуже зрадив нагоді знову тут побувати, бо в цій галереї дуже часто відбувались найнесподіваніші речі. Час, видно, зовсім не поділяв моєї радості, мабуть тому, що звідси до кухні було не так далеко, як би йому хотілось. Отож він пішов приречено швидким кроком, а я намагався встигнути за ним і, водночас, обдивитися стіни – чи не з'явилося там, бува, нової картини. Проте стіни були голі, я відчув легке розчарування, пригадавши, скільки цікавих і загадкових картин я бачив тут раніше. Вже виходячи в двері вслід за Часом, я востаннє без надії озирнувся і раптом побачив, що на стіні біля самих дверей на протилежному кінці коридору ясніє якесь зображення. Я рвонувся туди.

Спочатку йшов просто швидким кроком, а потім побіг – зображення тануло. Все тло картини вже злилося з зеленою штукатуркою стіни і лише силует окресленого вугликом чийогось обличчя ще можна було розрізнити. Це був портрет молодої дівчини, якої я ніколи не бачив, але чомусь відчував її дивну знайомість. Можливо, я бачив її колись дуже давно і майже безтямно запам'ятав, щоб тепер упізнати на стіні цієї дивної галереї. А може, вона снилася мені раніше у одному з тих чарівних снів, про які забуваєш вранці, але які залишають по собі солодкий присмак на язичі. А зображення тануло. Ось вже видно лише очі та ледве окреслений обрис чола. Я остовпів. Цього не могло бути! Адже саме це обличчя я щойно придумував разом із Миттю! Мені здалося, привиділось! Я торкнувся долонями сухої штукатурки, ніби намагаючись затримати на стіні дивовижний образ, але його вже не було. Тоді я притиснувся лівою щокою до стіни, щоб ще раз бодай відчутти подих цієї картини, але в ній *нічого не було*, окрім німої тиші холоду стіни. Німий пустий холод.

Здається, лише те, що до мене підійшов Час, змусило мене стримати сльози.

– Тебе схилювала якась картина, так? Не зважай на них. Колись мене теж дуже цікавила ця галерея, коли я був трохи молодший. Я навіть був навчився сам викликати на стіни ті чи інші зображення, але потім мені набридло. Наскільки я розумію, стіни цієї кімнати мають в собі всі будь-коли написані картини.

– А ще не написані? – з тремом у голосі запитав я, адже коли б *цю* картину вже хтось написав, це означало б що... А втім, про те, *що* б це для мене означало, я не хотів навіть думати.

– Можливо, тут є картини, існування яких комусь було б дуже потрібне, або такі, котрі ще будуть колись написані. Але я радив би тобі не надто звертати увагу на цю кімнату. Та ти й сам скоро до неї охолонеш, як я колись. Тепер я вже не вмю нею керувати, хоча мені здається, що цьому останнім часом вчиться Мить.

Я із зусиллям відірвав погляд від стіни:

– До речі, про Мить, вона вже давно нас чекає. Ходімо, мабуть, до неї.

Час кивнув і ми вийшли з галереї. Я при цьому не оглядався і думав про те, як мій раптовий вияв слабкості змусив зібратися і заспокоїтись Часа.

До кухні ми дійшли без пригод.

Таке собі чаюваннячко

Ми сиділи втрьох і пили чай за невеличким кухонним столиком. Мить не любить міцної заварки, а тому пригощала нас чаєм з малиновим варенням. А ще на столі стояла тарілка чудового печива, яке так весело розмочувати в чаї! Мені було затишно.

– Ну то як, художнице, твої справи? Як нові картини? Може покажеш хоча б одну? – Час звертався до Миті, як завжди, трохи поблажливо, але такий Часів тон її аж ніяк не обходив. Дивно, що коли так пробував говорити я, Мить не на жарт ображалась.

– Мені вже набридло малювати.! Я щойно відкрила наступний подарунок – там така класнюча крутиголовка! – Мить виглядала, як завжди, безтурботною. Вона повернулась до мене. – Допоможеш мені її скласти?

– Так, Мите, але не сьогодні, я вже скоро маю йти. – відповів я стомлено і через силу.

– Вже? Ти ж щойно прийшов. Ну гаразд, тоді я зараз збігаю принесу тобі невеличкого подарунка. Вгадай що!

На виручку мені прийшов Час:

– Невже котрусь із своїх картин?

Мить глянула на нього зі щирим осудом:

– Так нечесно! Він мав сам здогадатись! – Мить трохи похнюпилась, але одразу ж про щось згадала і повеселіла. – А ось що саме я намалювала, ви не вгадаєте навіть вдвох!

Я лише розвів руками.

– Це твій портрет! – переможно проголосила Мить і, вискочивши з-за столу, побігла до своєї кімнати за подарунком. Ми з Часом лише мовчки перезирнулись. За хвилину Мить повернулась і урочисто вручила мені аркуш паперу з малюнком. Час перехилився до нас через стіл і здивовано прицмокнув язиком.

Авторський почерк впізнавався одразу – Мить знову користувалась олівцем лише одного кольору. Цього разу жовтим. Посеред білісінького аркуша вона намалювала сонях. Досить виразний сонях, навіть на себе схожий, лише увесь жовтий – навіть стовбурець і листочки теж були жовтими. Крім соняха на малюнку було ще сонечко, трохи правіше і вище соняха. Воно було велике і теж жовте.

– То я і є оцей сонях? – спитався я.

– Угу. Через те, що соняхи хороші! – Мить занепокоєно слідувала за моєю реакцією.

– А чому все довкола соняха таке біле? Може, то сніг? Тоді бідолаха, мабуть добряче змерз! – долучився до розмови Час.

– Я не знаю, може й сніг. Але... йому не холодно, він не мерзне, бо він – сонях! – Мить злякано дивилась то на мене, то на Часа, відчуваючи якийсь негаразд. Тому я якнайщиріше подякував Миті за подарунок і поцілував у волоссячко.

– А все ж дивно, – не вгавав Час, – он сонце як висолопилось, а сніг лежить. Невже це сонце – холодне? Чому ти так намалювала?

Мить закотила очі і шепнула мені на вухо:

– Ці дорослі геть нічого не розуміють!

І я з нею погодився.

Я віршую

Я вже був удома. Надворі давно споночіло, та спати не хотілось. Я був вдома, сидів у себе в кімнаті за письмовим столом, а поруч стояло застелене ліжко. Лягти б і спати, але ні – я чув у собі *щось*. З надією дістав листок паперу і взяв ручку – раптом пощастить і я складу колискову для моєї маленької Миті? Я вже так давно їй це обіцяв, а досі навіть не спробував.

Ніщо не є холодніше

За зимний (холодний) вечір,

Дивно, два однозначні слова у одному рядку. Зрештою, можна сказати, що вечір зимній, а тому холодний, але так нецікаво. Я хмикнув про себе.

Коли лише ти і лампа,

І мотлох з твого стола.

Коли запаковано вікна

І щільно прикрито двері,

Ні, це на жаль не колискова. Це вірш, але невже про...

А в думці наміряє сонце,

З якого нема тепла,

Я перевів подих – я не мусив би про це писати, не знав чому, але не мусив. Проте неслухняні слова рвались на папір. Я відчув себе, наче у гарячці, кудись пропала вся слина і заболіли очі...

А є лише жар у скронях,

Є біль, пересохлі губи,

Є ніч, ця година згуби,

А ти – мовби жовтий сонях

Якого занесла доля

У зимний (холодний) вечір.

Коли лише ти і лампа

І мотлох з твого стола,

Дивний вірш. Геть ніякого тобі розміру і наплутаний увесь. Не писати його, не писати!

А ти у своїй кімнатці

Малюєш до сонця плечі

І ніжні тендітні руки,

І білий обрис чола.

Малюєш глибокі очі,

Хороші, лагідні очі,

А десь у душі пророче –

Від сонця нема тепла,

А є лише жар у скронях,
Є біль, пересохлі губи
І ніч – така довга згуба,
І ти – ніби жовтий сонях.
А далі назад, кругами
Крізь зимний (холодний) вечір,
Крізь двері закриті щільно,
До сонця у снах твоїх.
І знову доходиш думки,
Що ти – тільки жовтий сонях,
Якого занесла доля
У зимний (холодний) сніг.
І ти вимикаєш лампу
В надії заснуть без неї
Й побачить вві сні обличчя,
Те саме, що малював
У мріях своїх чарівних,
У схронах душі своєї,
Чарівне, веселооке –
Ти сонцем його назвав.

Я знесилено поклав ручку. Я почувався спустошеним. Заліз у ліжко і одразу заснув. І снилось мені, що я йду містом і тримаю за руку сонечко, а воно мені всміхається і щось до мене говорить. І мені так легко-легко і так добре, що хочеться притиснути сонечко до себе міцно-міцно. І дихати запахом сонячного волосся. А сонечко тулиться до мене і я щасливий.

Неправда, Часе! Воно гріє, ти чуєш – воно тепле!

І ось я знову в безвісті. А завтра знову ранок, я їхатиму в місто, з кимось балакатиму, когось слухатиму. Але зараз я сплю. І йду за руку з сонечком. Чарівним і веселооким.

І ми сміємось.

РОЗДІЛ ТРЕТІЙ, про вишні та соняхи

Дивовижні дивовишні

Наставала весна. Тобто, було ще досить холодно і сніжно, але надвечір щодня я помічав, що бурульки з дахів повиростали за довгий сонячний день. Мить казала, що з дня на день чекає на Вирішальну Відлигу, але її все не було – зате ночі ставали дедалі холоднішими, мовби відіграючись за дні.

Іноді, звичайно, я казав собі: „гай-гай!” (саме гай-гай, бо так часто говорить Мить) адже весна ще так нескоро! Але так хотілось тієї невідомої нікому весни, що душа мимоволі повставала проти снігу.

У Часовому саду квітували вишні. Цікаво, чи випустять вони листочки, коли прийде весна? Час каже, що ні, а Мить – що можливо. Тому я кожного разу в цьому саду в першу чергу дивлюся, чи нема листочків, чи не з'явилась бува на гілочках зав'язь. А ще я завжди при цьому згадую один холодний зимовий вечір, коли ми втрюх (ми з Часом і Мить) сиділи в Часовому кабінеті. До речі, вже сам цей факт є доволі особливим – зазвичай ми проводимо вечори на кухні, просто того разу Час пожалівся, що йому не хочеться відходити від каміну і, водночас, дуже самотньо. Отже, ми з Часом повмощувались у глибоких кріслах, а Мить просто на підлозі між нами. Підлога біля каміну була теплою, тому я не боявся, що маленька застудиться. Зараз я навіть не скажу напевне, про що ми говорили і як сталося так, що розмова перейшла на вишні.

– А чи бувають на цих вишнях ягоди? – запитав я.

– Ні, – сказав Час, – це особливі вишні, вони лише цвітуть.

І ми замовкли, дивлячись на вогонь. За хвилину Мить обернулась і глянула на нас:

– Неправда! – твердо сказала вона. – Вони не хочуть зараз родити, бо їм і так добре, а ось раніше все було інакше...

– Ну-ну, маленька, що ти там знов придумала? – зверхньо спитав Час.

– Може розкажеш нам, Мите? – я не хотів, щоб Час вичитував мою маленьку подругу за несерйозність, як він це зрідка робив, але водночас дуже хотів почути про вишні.

– Нічого я не придумую! – злегка образилась Мить і надула губки. – Але тепер я вам нічого не розкажу, хіба що дуже попросите. Дуже-дуже! – для певності додала вона і вичікувально подивилась на нас.

– Гаразд, сонце, – зітхнув Час. – Ми дуже-дуже тебе просимо розповісти нам про вишні.

Мить аж засяяла від втіхи і зручніше вмостилась на своєму місці. Вона все ще сиділа обличчям до вогню і тому ми могли бачити лише її спину і дві кіски на ній. Мить почала розповідати.

Це було дуже давно. Правда, коли саме, я не знаю, але це й не важливо. Так ось – були собі вишні. Вишні були хороші; настільки, наскільки дерева взагалі можуть бути хорошими. Просто кожен, хто бачив ці вишні хоч раз, вже не міг їх забути ніколи в житті. І якщо людина до того, як їх зустріла, була зла, то вона ставала доброю, а добра людина – ще добрішою. Хоча вишні, чесно кажучи, були звичайнісінькі, лише хороші. Ось лише цвіли цілий рік, яка б погода не була надворі і яка б не була пора року. Навіть взимку приходили до них люди, щоб помилуватись на диво. І мабуть, не було на світі дерев щасливіших за ці вишні. Люди любили і поважали їх, а ще берегли. Звичайно, ніхто вишням не загрожував, але так було спокійніше. Люди, що жили неподалік, стали вартувати біля вишень, по-черзі. Не дуже регулярно, звичайно, бо кожен прагнув побути з вишнями якнайдовше, а тому графік збивався. Та все одно – ніхто ні на кого не ображався – такі вже хороші були ті вишні.

Одного разу вишні порадилися і вирішили зробити людям подарунок, бо дуже полюбили людей. Ось як сталось, що одного ранку на гілочках з'явилася зав'язь. Всі, звичайно, дуже здивувались і зраділи цьому, бо якими ж неймовірними мають бути ягоди з таких хороших вишень! Тому люди стали ще ретельніше чергувати біля вишень і оберігати їх. А вишні раділи тому, що

принесли своїм друзям стільки радості і поспішали налити свої ягідки теплим сонечком і тихим вітерцем – ото вони смакуватимуть!

І ось нарешті настав день, коли ягоди достигли. Це був найщасливіший день у житті вишень. Всі люди зібрались біля них і їли стиглі ягоди просто з гілок (але дуже обережно, щоб їх не поранити!) і сміялися, і почувалися щасливими...

А потім хтось із чергових нагнав від вишень ватагу хлопчаків, що вилізли на дерева, щоб скуштувати найкращих ягід з верхніх гілок, до яких вони не могли дотягнутись.

А потім хтось вирішив, що лише черговий має право рвати ягоди, бо на всіх не вистачить.

А потім хтось вигадав зривати вишні гуртом на одну велику купу, а потім ділити їх між собою.

А ще потім хтось запротестував, що рве більше за інших, тому й вишень йому має перепадати більше. А інші сказали, що ні, вони рвуть більше! А далі зчинилася бійка. Просто тут, під вишнями, які не мали вже сил зацвісти, щоб помирити людей. Дехто з тих, хто бився, навіть зламали з вишень кілька гілок на палиці. Лише коли настала ніч, сумні і злі люди похмуро розійшлись по своїх домівках.

А на ранок вишень не було.

Вони втекли і сховалися у саду цього будинку. Тут вони тепер і живуть. Скоро вони набралися досить сили, щоб зацвісти, але ягід вони родити навряд чи колись будуть. Либонь тому, що хороше зовсім не обов'язково повинне бути корисним, а якщо трапляється щось хороше і корисне водночас, то це вже напевне біла вишня, лише треба її змогти розпізнати.

– Цікава історія. – сказав Час, коли стало зрозуміло, що казка скінчилась. – Є сюжет, зав'язки, щоправда, нема, та то нічого. І висновок логічний. Непогано, для першого разу. Хороша казка, але не особливо корисна. А тепер зізнайся, маленька пустунка, що ти це все сама щойно придумала!

– Не щойно! – ображено сказала Мить. Я полегшено зітхнув, значить, це неправда. Але Мить похопилась. – І не сама: це мені вишні розповіли!

Мить не переставала мене вражати. Я вирішив при нагоді розпитати в неї про вишні і про те, як з ними балакати. Того вечора я цього зробити не встиг, бо Мить раптом сказала мені:

– А тепер твоя черга.

– Черга на що? – не зрозумів я.

– Розповідати казочку! – відповіла Мить таким голосом, що мені нічого іншого не лишалось, як почати розповідати першу історію, що спала на думку...

Сонечко і Сонях

Жив собі Соняшник. І була у нього Сонечко.

Ні, не так: жила собі Сонечко і був у неї Сонях.

Знову щось не те виходить... Одним словом, жили собі Сонечко і Сонях і вони одне в одного були.

Сонях ріс на соняшниковому полі, а Сонечко жила в небі, тому їм випадало зустрічатися не так часто, як би цього обом хотілося. Сонях часто бідкався, що не вміє повертати голову за сонцем: „То лише люди понавигадували, що соняхи тільки те й роблять, що крутяться. Насправді ж соняхи не такі.” І Сонечко співчутливо кивала йому головою, лагідно посміхалася і вони прощались, бо Сонечку вже треба було йти далі небосхилом. „Все на захід і на захід...” – жалілася вона Соняхові.

Сонечко була дуже працьовитою. „Розумієш, – казала вона Соняхові – добре тим людям, у яких вікна виходять на схід, вони прокидаються, а я вже зазираю у віконце, а як же тим, в кого вікна на півдні? А на заході, на півночі – подумати страшно!”

Так казала Сонечко і поспішала у своїх таких важливих справах, а Сонях лишався на своєму соняшниковому полі і сумно дивився на схід – як же довго іще чекати на його милу, кохану Сонечко!

Але сонях не сидів без діла, він постійно працював: дбайливо ростив корінці, щоб вони проникали якнайглибше в землю, до найчистішої води, ловив листям теплий вітерець і по дрібці збирав золоту олію. „Ось назбираю досить олії, стану поважним соняхом і попрошу Сонечко стати моєю дружиною.” – мріяв Сонях.

Іноді Соняхові було важко. Особливо у пасмурні дні, коли Сонечко не приходила до Соняха. Боляче було дивитися, як він стоїть сам один, похнюпивши голову і поопускавши листячко. Але кожного разу, тамуючи сум, Сонях з потроєною енергією брався за роботу. „І де у нього тільки сили беруться?” – дивувалися інші соняхи.

А потім, коли Сонечко з'являлася, годі було відшукати щасливішу рослину на всьому соняшниковому полі.

Минав серпень, наближалася осінь. Сонях з жахом і заздрістю дивився на своїх друзів, які назбирали вже так багато олії, тоді як у нього самого її було ой як мало! А Сонечко ставала все заклопотанішою і заклопотанішою, дні коротшали, а треба ж було все встигнути!

І ось, коли вже зграйки птахів почали збиратися у вирій, а ночі холоднішали з кожним днем Сонях нарешті зважився. „Сонечко! Я дуже-дуже тебе люблю! Будеш моєю дружиною?” – тремтячим від хвилювання голосом запитав Сонях. „Буду” – тихенько відповіла Сонечко і зашарілась.

Сонях простягнув до неї своє листячко і обережно обійняв ним Сонечко. А Сонечко огорнула Соняха своїм промінням і так вони застигли обійнявшись і тішачись своїм щастям.

Можливо, був ще десь колись інший сонях, окрім того, про якого я вам розповів. Та й інше сонечко. Але щасливіших за моїх вам не знайти, де б не шукали. Це вже напевне!

Вечір минув. Мить пішла спати, ще раз вичитавши мене за ненаписану колискову. Ми з Часом ще трохи посиділи тоді, балакали на сторонні теми, а потім я попрощався і пішов додому. Прочиняючи хвіртку Часового двору, я обернувся і прощально кивнув вишням. Вони змахнули мені гіллям услід.

РОЗДІЛ ЧЕТВЕРТИЙ, в якому мрії оживають

Митина мама

Знову й знову, щоразу, коли я приходив у цей дім повторювалось одне й те ж. Я дзвонив у двері, трохи чекав, а потім двері відчиняла Мить і кидалась мені на шию. Але щоразу, як і вперше, я наповнювався якимось дитячим захватом і сміявся, як ніде більше.

Чувся подих весни. Увесь дім, здавалось, чекурився, щоб зустріти цю весну, а тому був легким і світлим. І так само легко було і в мене на душі.

Мить взяла мене за руку і повела до своєї кімнати. Я закрутив головою, виглядаючи Часа, але Миті, здавалось, не хотілося зараз його бачити. Отож, ми дуже швидко проскочили повз двері його кабінету і ввійшли до Митиної кімнати.

– Мені потрібна твоя порада. – Мить посадила мене на ліжко, а сама стала переді мною, трохи нахиливши набік голову і дивлячись просто у вічі.

– Звичайно, Мите, я завжди радий тобі допомогти. Що там у тебе? – правду кажучи, я був трохи збентежений тим, що Мить просить моєї поради, раніше вона такого не робила. До того ж, вона була якась на диво серйозна...

– Знаєш, скоро восьме березня і я хочу придумати своїй мамі подарунок.

Ну ось, почалося. Я мало що знав про Митину маму, лише те, що її у Миті немає. Коли я спитався про неї у Часа, той лише сказав, що він у Миті один. Цю тему ми завжди обходили у розмовах, а Мить до цього моменту лише раз згадувала про маму, вже й не пригадаю коли.

Звичайно, маленька Мить сумує без мами і, мабуть, хоче мати справжнє восьме березня, як усі діти. Але все ж, таким вигадкам навряд можна потурати. Найбільше зараз хотілось спитатися Часової поради, але Часа поруч не було і я мусив прийняти рішення.

– Але ж Мите, в тебе немає мами... – нікудишній з мене психолог. Мить спохмурніла і стала раптом злою.

– Звідки ти знаєш? Тобі Час сказав? Затямте собі, у мене є мама! Є! Я сама її придумала, дуже-дуже схотіла, щоб вона була і вона є! Татко не вірить мені, а тому й каже, що її нема.

– Але хіба ж можна придумати собі маму? – поступливо спитав я.

– Але ж крісла ходять! – Мить багатозначно примружила одне око і хитро на мене глянула. Потім кліпнула і в її погляді заворушився такий сум, що я плюнув на всю педагогіку:

– Добре, сонечко, я тобі допоможу. То що ти хочеш їй подарувати?

– Ой я й сама не знаю. Я раніше ніколи нічого не дарувала мамам, тому навіть не знаю, як це робиться... – Мить виглядала такою засмученою, тому я вирішив зробити все, щоб хоч трішечки її розвеселити.

– Головне, щоб подарунок був від щирого серця і дуже добре, якщо зроблений своїми руками – мами такі речі дуже люблять. Ну, приміром, можна намалювати їй картину абощо...

– Та я ж умію малювати самі лише соняхи, ти ж знаєш... – Мить сумніла просто на очах.

– Зате дуже хороші! – сказав я. – Тоді можеш зліпити щось із пластиліну, зробити аплікацію. Можеш придумати їй вірша. З цим я тобі можу допомогти.

Я всміхнувся, згадавши свої перші вірші, написані на мамин День Народження і на восьме березня. Звичайні собі дитячі віршики. Складати їх я починав за місяць до свята, а в останню ніч переписував на куплену татом листівку, подумки трусячись, щоб не зробити помарку. Мамі ті вірші чомусь дуже подобались, вона каже, що вони навіть кращі, ніж мої теперішні. Вони, мами, дивні люди, а моя – не виняток.

– Ось, пам'ятаю, у вісім років написав про маму нічогенький, як на дитину, віршик. Дай лиш згадаю... – я почав згадувати, як він там починався, а Мить недовіриливо зиркнула на мене, потім вмостилась поруч на ліжку і обхопила мою руку обома своїми маленькими рученятами, ткнувшись лицем в моє плече. Мить була сумна.

Нарешті згадав давно забуті рядки і скоромовкою, трохи соромлячись, продекламував:

Мамо мила, мамо люба. Мамо дорогенька!

Я тебе люблю матусю, ти – як соловейко:

Вранці встанеш, їсти звариш, мене поцілуєш,

На роботу до Києва тоді помандруєш,

А увечері приїдеш, мене приголубиш,

Ти у мене найнайкраща і мене ти любиш!

Я був задоволений, що все так добре згадав. Поглянув на Мить – вона посміхалась:

– Це хороший вірш, але не про мою, а про твою маму. Боюсь, коли ти допомагатимеш мені писати щось подібне, все рівно думатимеш про неї, а тому поздоровлення вийде ніби й не від мене. Треба придумати щось інше...

Я не встиг нічого заперечити та, мабуть, і не зміг би. Бо раптом прочинились двері і до кімнати зазирнув Час:

– О, ти тут? Чому не зайшов до мене привітатися? Давайте, друзі, спускайтесь на кухню – пора обідати, стіл вже накритий і страва холоне. Хутко! – і двері зачинились. Ми сиділи мовчки, я мав сказати Миті щось обнадійливе.

– Дай мені часу до завтра – я обов'язково щось придумаю, обіцяю.

– Чесно-чесно? – зраділа Мить.

– Чесніше не буває. А тепер – хто швидше на кухню! – я приготувався бігти, але Мить раптом взяла мене за руку і прошепотіла:

– Але йому нічого не кажи, добре? – вона дивилась на мене дивовижно благальним поглядом. Я кивнув. Бігти наввипередки розхотілось. Обід минув без пригод, а потім я попрощався і пішов.

Мріїна поява

Я побачив Мрію майже випадково, в натовпі студентів біля Червоного корпусу. Вона була вбрана в коричневу спідницю і коротку волохату куртку. Йшла простоволоса й задумана з торбинкою на плечі; швидкою, але, водночас, легкою ходою, розбризкуючи талий сніг високими чобітками. Не знаю, як сталося так, що я глянув на неї, адже здебільшого не звертаю уваги на обличчя перехожих. Можливо, це сталось тому, що аж надто відособлено від натовпу А ще її впізнав.

Однак, я не підійшов до неї, не зловив за руку, не запитав навіть, котра година, як це зазвичай робить решта дорослих, коли хоче познайомитися. Я просто стояв і дивився їй услід, боячись поворухнутися, і водночас розуміючи, що ось зараз вона піде і я вже ніколи Її не побачу... Раптом заціпеніння минуло, я рвонувся за нею вслід, але було пізно – Мрія розчинилася у натовпі перехожих і зникла.

І лише тоді я повністю зрозумів увесь жах того, що щойно скоїлося. Це ж про неї розповідав я Миті одного зимного вечора, це ж її невідомим ім'ям вершив я свої лицарські подвиги! І ось Вона була тут, так близько. Зовсім реальна, дарма що вигадана. Я злякався. Дивно, як дорослі, які ніколи не бояться темряви і заглядати під ліжка, іноді бояться таких простих і звичайних речей! Перший-ліпший хлопчак на моєму місці підійшов би до неї і заговорив, але я – ні. А як би все було просто!

Я ще трохи постояв серед тротуару, дихаючи таким майже весняним повітрям, а потім повернувся і пішов до метро. Увійшов у напівпорожній вагон і якось несподівано заснув. Заснув і *бачив вві сні обличчя, те саме, що малював...*

Раптом вагон стало шалено трясти і я прокинувся. Я був у ньому сам, а за вікнами було темно. Я різко і трохи злякано підскочив. Мабуть, вирішив я, я проспав і зараз знаходжуся у тунелі, що веде до депо. Я прикипів до віконної шиби і за мить почав вирізняти неясні образи.

То були будинки. Великі квадратні будинки. Подекуди висвітлені вікнами. Довгі безлюдні і незнайомі мені вулиці були вимощені бруківкою, від цього мій

вагон так трусився. Розрізаючи густий сніг, що й зараз падав із темного нічного неба, він рухався просто посеред вулиці, підстрибуючи на кожному камені.

Я злякався, спробував розвести зачинені двері, щоб вискочити, але не зміг. Знову притиснувся лобом до шиби – аж зуби зацокотіли, приглядався у темінь, шукаючи знайомі місця.

Аж ось вагоном перестало трусити і він зупинився. Двері раптово прочинились, я втратив рівновагу, махнув руками у повітрі і опинився по коліна у сніговому наметі. Позад мене зсунулися двері і вагон рушив. Та я не оглядався – переді мною була знайома мені хвіртка Часового саду, де цвітуть вишні. Тільки для тебе повняться брості віт. Ну ось, знов почалося! Подумки відмахнувшись від настирних думок, я прочинив хвіртку. За хвилину я вже калатав дзвіночком біля задніх дверей – відчинила мені Мить.

Знову картинна галерея

– Привіт! – сказала вона мені. – А я вже ждала-ждала, аж усі жданики поїла. Ходімо, я хочу тобі дещо показати.

І знову, як і багато разів до цього Мить взяла мою руку своєю маленькою теплою долонькою і потягла сходами нагору. Я не одразу здогадався, куди ми йдемо – до картинної галереї можна потрапити безліччю способів. Цього разу Мить обрала найдовший. Якби ми пішли якимось інакше, то неодмінно проминули б Часів кабінет, а вона чомусь останнім часом обминала його. Це починало мене бентежити.

Вже входячи я витягував шию, щоб роздивитись, чи немає тут якихось нових картин, але стіни були порожні. Мить стала посеред довгого коридору галереї і закрутила головою на всі боки. Потім стенула плечима і наморщила лобик, про щось ретельно замислившись. Здавалось, вона хотіла змусити стіни показати нам якусь картину. Я затамував подих і чекав, але нічого не відбувалось. Провів рукою по гладенькій штукатурці стіни і відчув, як вона запружила під долонею.

Раптом Мить картинно скинула руки і серйозно сказала: „брекс-пекс-фекс!”, а потім вголос заплакала. Я був ошелешений, тому не одразу кинувся її втішати, а коли отямився, вона вже ревла, як мале дитя, яким, власне і була.

– Ну чого ти, маленька? Не плач, сонечко! – Я став на коліна і притис Мить до себе, але вона лише голосніше заплакала.

– Я хотіла показати тобі мамин портрет, а ця дурна кімната не слу-у-ухається! Господи! Моє маленьке дівчатко плаче! Треба терміново щось вдіяти.

– Ну нащо ти так! Я вже бачив портрет твоєї мами в цій галереї, вона дуже схожа на тебе, лише доросла. Чого ти одразу не сказала? – я брехав, як міг. Хоча... я таки бачив тут портрет декого, трохи схожого на Мить. У той день, коли ми з Миттю вигадували мені даму серця. Я зітхнув – важко дарувати сокровенні мрії, але втретє бачити сльози Миті я просто не міг.

– Правда? – спитала Мить голосно хлипаючи, але її плач трохи стих.

– Чесне слово, хіба б я тобі брехав? А зараз витри слізки і всміхнися мені. Ось так вже значно краще!

Ніколи ще мені так легко не брехалося, як тоді. І ніколи до того брехня не приносила мені більше радості. Мить майже перестала хлипати і зовсім не плакала, лише очі були трохи червоні. Тому я відправив її вмитися, а сам лишився в галереї. Підійшов до однієї зі стін і торкнувся штукатурки. В ту ж мить вона попливла просто під мою рукою і я на секунду побачив жіноче лице, що дивилось на мене з якогось невідомого мені портрета. Це була майже Мить, лише старша, зовсім доросла. Однак з тими ж вогниками у очах, така ж кирпата і гарна. Це могла бути лише Митина мама, але розгледіти її я не встиг – надто швидко вона зникла.

– Не так вже й легко збрехати у цьому будинку, правда? – на плече мені лягла важка Часова рука. Я здригнувся, а Час продовжував говорити. – Мить я щойно відправив до ліжка, а з тобою мушу зараз дуже серйозно побалакати.

Говорив він майже спокійно, але останні слова сказав із дивним притиском. Не відпускаючи моє плече він повів мене до свого кабінету і хотів посадовити в крісло, але я сказав, що краще постою. Він стенив плечима і сів навпроти мене,

закинувши ногу за ногу. Я найжачився і приготувався слухати – відчував, щось тут не так, а що саме – зараз з'ясується.

– Я сподіваюсь, ти вже зрозумів, що ніякої мами у Миті нема? – запитав мене Час.

Я зібрався було заперечувати, але Час підняв руку, зупиняючи мене. Він деякий час помовчав, а тоді почав розповідати.

– Тобі буде важко це збагнути. Але все ж спробуй. Так ось: я з'явився дуже давно, на зорі Всесвіту. Хто мене створив – то питання не цієї розмови і не цього вечора.

Треба сказати, що я пройшов довгий шлях, щоб стати живим. Як щось реальне мене змогла уявити лише людська свідомість і без людей я досі був би просто часом. Тобто, часом був би, часом – ні. Сподіваюсь, тобі ясно тепер, що я ніколи не мав батьків, а відповідно й дідусів і бабусь. Я існую, бо так одного разу сталося, а не тому що був комусь потрібен, як приміром існуєш ти, чи тобі подібні.

Так само, як я існує Простір. Він лише формально зветься моїм братом, бо з'явилися ми приблизно водночас і найчастіше мусимо пересікатись у житті, та й, між іншим, ми трохи схожі. Хоча, звичайно ж, ніяких родинних зв'язків між нами нема, та й бути не може.

Ви, люди, народжуєтесь, *живете*, а потім вмираєте. А ми з'явилися й існуємо. Це все, що нам належить. Такими ж є і майже всі гості, яких ти бачив на дні народження Миті. І Мить також. Вона ніколи не мала ні матері ні батька. Я їй такий же батько, як і брат Просторові. Але як же я хотів би, щоб Мить була моєю донечкою! Ба, дочка Часу – лише Сучасність, найбільша помилка мого життя...

Мить з'явилася і існує, так само як я. Лише доля її складніша і важча. Вона вічно мусить лишатись такою, як вона є зараз – маленьким шестирічним дівчам із двома кісками. Тої осені їй виповнилося сім, але зараз їй знову шість, а восени – знову буде їй сьомий день народження. А потім ще і ще, з року в рік. Вона ніби замкнена в коло, з якого неможливо виборсатися. Через півроку вона повернеться

на рік назад і почне його спочатку. Вона забуде все, що було з нею за цей рік, забуде також і тебе. І тоді Ялинка для тебе зникне назавжди. Пам'ятай про це.

Як би я хотів, щоб вона стала звичайним дівчам і змогла рости і жити, як усі дітлахи! Я ж так її люблю, але я безсилий – я лише час...

Бідненька, вона вигадала собі маму, бо потребує її, як і кожна дитина. Ти навіть не уявляєш, як би я сам хотів, щоб її вигадка ожила! Але це не можливо...

Ось чому я не хочу, щоб ти надто прив'язувався до маленької Миті – вона скоро для тебе зникне і тоді тобі буде важко. І ще одне – не потурай цим іграм у вигадкування, вони лише її засмучують. Краще не треба, будь ласка...

Я знову поводжусь непедагогічно

Я подивився Часові в очі і жахнувся – все, що він щойно мені розповів було правдою. Сльози навернулися мені на очі. Я вибіг із Часового кабінету і сів на сходи. Я плакав і не хотів, щоб Час бачив мої сльози.

Плакав тому, що полюбив Мить. Вона стала мені дуже необхідною, дорогою і такою рідною. О, якби я міг теж замкнутись її колом! Тоді б я знову й знову переживав цей дивовижний рік. Але я не можу, я лише людина.

Коли очі просохли, я підвівся і зайшов у кімнату до Миті. Світло було вимкнене, а маленька Мить спала. Я тихо торкнувся її плеча і назустріч мені загорілись два сірі вогники її великих дитячих оченят.

– Мите, я придумав, що ти подаруєш своїй мамі на свято. – прошепотів я, – Ти подаруєш їй усю свою любов до неї і свої найдорожчі спогади, які ти придумала. Це буде найкращий для неї подарунок.

Мить радісно посміхнулася мені, злегка кивнула і знову заплющила очі. Трохи згодом вона вже спала, посміхаючись уві сні, і я був певен, що снилася їй добра і турботлива матуся.

Я тихенько поцілував Мить і вийшов з кімнати. Потім спустився сходами, проминув вишні і попрямував додому. Сніг перестав, було тепло і з дахів лунко крапала тала вода. Я йшов і думав про те, що в кожній живій істоті мусить бути у

серці щось омріяне і рідне, щось таке, куди можна сховатись від усього світу і почуватись затишно. Обов'язково мусить бути, хай хоч вигадане, але таке чудове – щастя.

РОЗДІЛ П'ЯТИЙ, все ще про мрії

Чекання дива

Вже скоро вечір, а вони все йдуть. Люди, куди вам? – Нам? Додому, туди де тепло і добре, де гарячі чайники і холодні вранішні борщі. Іди з нами. – Ні, я не можу, я чекаю на Мрію. – Ну й дурень. Хіба тобі не достатньо нас? Сміються.

І люди знов повзуть повз мене, час від часу торсаючи мене своїми сумками через плече, вибачаючись або огризаючись, мовляв, дивись де стоїш. Тисячі людей. І у кожного своє обличчя. А ще своя доля і свій замкнений світ. А разом вони – натовп.

Агов, світлофоре! Ти не зустрічав сьогодні Мрію? Але той, як на зло, мовчить і навіть відвертається від мене. Падлюка – показую йому кулака і ненавмисно зачіпаю якусь профуру. Вибачаюсь, а її вже й слід прохолов. Навіть не спинилася виляти. Образливо.

Під ногами калюжі. Чоботи мокрі і я чую, як вони чвакають. Зараз стемніє і я її нізащо не впізнаю. Раптом здогадуюсь – а якщо вона вийшла не через центральний вхід, а через ворота хімічного факультету! І тепер я вже стою і чекаю для того, щоб *не побачити* її. Хіба ж можу я сподіватись на більше?

Взагалі, що я тут роблю? Вбиваю час? От буде весело, коли Час запитас, де я цілий день був, а я відповім, що намагався його вбити.

Господи! Скільки ж облич, я не бачив стільки за все життя! І всі вони чужі. І жодного такого потрібного, такого дорогого, того самого...

Ось так минали дні, шелестіло молоде листя на деревах, а сонце щодень забирався все вище й вище. Тепер сад Часового будинку став звичайнісіньким собі вишневим садком, бо всюди (де вони лиш були) квітували вишні.

Відкривалися вікна і кімнати заповнював аромат вишневого квіту – запах весни. Десь пройшла перша гроза, натрусивши пелюсток на молоду траву, а тепер знов гріло сонце. І що найдивовижніше, виявляється, так було щороку. Боже, невже справді колись існувала не бутафорська, а саме *така* весна? Все на світі було, лиш тебе не було – шепочуть мені вишневі брості. Злегка торкаюсь квіточки і ловлю на долоню жовту, найпершу цьогоріч бджолу.

Як би я міг радіти, коли б не несповненість мрії. Коли б не сни, в яких я так часто бачив сірі мигдалевидні очі незнайомої мені дівчини. І ті очі болем пекли моє єство. Бо хто в них задивиться, й сонця не хоче...

Мені боліла весна. Що я ще маю сказати? Я часто приходив туди, де бачив Мрію вперше. Відчував Її присутність, часом бачив зелений листочок, якому вона посміхалась. Іноді мені здавалось, що ось там за рогом я неодмінно її побачу; тоді я стрімголов біг туди, щоб захекано з'ясувати, що нікого насправді там нема. Тоді я так само швидко біг на свій пост, задихаючись важким міським повітрям, а тоді стояв і картав себе тим, що доки я бігав Вона могла вже тричі вийти з Університету і піти собі десь. Час казав, що я потихеньку сходжу нанівець, але ніхто більше цього не зауважував. Либонь тому, що люди значно швидше готові повірити у весняний авітаміноз, ніж у чужі мрії. Так каже Час, а він мені ніколи не бреше.

Мав я іще одну тугу. Тугу за Миттю. Так небагато лишалось до того часу, коли я її вже не бачитиму. Я відчував, що без Ялинки моє життя буде таке ж несповнене, як і моє щастя. А щастя попри все таки було – найбільше в усьому світі щастя жити. Його подарувала мені Ялинка, тож тепер воно буде зі мною завжди, де б і ким би я не був. Попри все.

Сучасностина вечірка

В той день я не хотів до Ялинки. Мушу сказати, що це вже саме по собі дивно, але що ж я вдію, коли Сучасність саме в Ялинці вирішила влаштувати свою вечірку, на яку я мав нещастя бути запрошеним. Я звичайно нізащо туди не

пішов би, але Час сказав, що це нечемно, а Мить – що сумуватиме без мене. Ось так і сталося, що я потрапив туди, де, чесно кажучи, найменше хотів би бути.

Вечірка була нудною, але всі гості чомусь вважали за потрібне робити вигляд, що просто в захваті від Сучасності та її вигадок. Грала гучна музика і дехто з гостей навіть намагався під неї танцювати. Мить грала в шахи з Сивою Давниною – вірогідно, програвала.

Мене публіка сприйняла загалом прихильно, лише Простір вдавав, що не знає про моє існування. Та це мене аж ніяк не обходило. Сьогодні Сучасність не могла приділяти мені стільки уваги, як минулої вечірки, адже вона була тут головною і на ній усе трималося. Та все ж вона кілька разів неоднозначно вишкірилась в мій бік, аж мороз йшов поза шкірою. Коли Час запропонував вийти на терасу подихати свіжим повітрям, я з радістю погодився.

Сюди майже не було чути гамір вечірки і музику, зоріло небо і, хоч повітря було трохи холодне, дихалося легко й невимушено. Ми з Часом посідали в плетені крісельця і мовчали.

– Ну, що розкажеш? – почав розмову Час. – Як пройшов сьогоднішній день?

Жалюгідна спроба почати розмову, як на такого талановитого співрозмовника, подумалось мені. Щоправда, моя відповідь була не менш жалюгідною.

– Безглуздо. Цілий день вбивав час. – я посміхнувся.

– По-перше, мій юний друже, ми вже здається зійшлися на тому, що ти час не вбиваєш, а лише гаєш. А по-друге, гаяння часу з певною метою є цілком нормальним, як на мене, явищем; бо в такому разі „гаяння” стає процесом, якщо хочеш – роботою, якою ти заповнюєш певний часовий проміжок. Як тобі така думка?

Час вмів, коли хотів, забити баки, але що-що, а вести суперечки „ні про що” я вмю, це ж цьому вчать усіх дорослих у інститутах. Тому й вирішив підтримати Часову надто складну для мене думку, трохи, щоправда, її доповнивши, таким чином долучившись до неї на рівних з Часом правах.

– Тоді, можливо, слід розділяти гаяння і вбивання часу, як різні речі?

– Звичайно. Ось дивись: якщо тобі лишається півгодини до автобусу і ти пропускаєш електричку в метро, бо все рівно встигаєш – це є вбивством. А якщо ти пропускаєш все на світі, заради того, щоб стояти під Університетом, маючи ефемерну надію когось зустріти – це вже зовсім інша річ...

Час вичікувально глянув на мене спідлоба, а я, здається, почервонів.

– Ні, Часе. Мої чекання не мають сенсу. Бо я ніколи не зможу знайти Мрію і я усвідомлюю це. Безглуздість, просто безглуздість. – я похилив голову, щоб Час ненароком не побачив моїх очей, але спинитися вже не міг – мусив вилити Часові хоч часточку свого болю. – З тих пір, як я побачив її, вона стала метою всього мого життя. Коли я заплющую очі – бачу її образ, коли я прокидаюсь, перше, про що я згадую – Вона. Але її нема! І ця шалена нерівновага між моєю мрією і реальністю мене вбиває. Як же багато я віддав би, щоб хоча б побачити Мріїне вікно, відчути, що вона десь поруч! – я замовк.

– Оце і все? – спитав Час. – Тоді ходім!

– Куди?

– До Мрії, під вікна! Ти робитимеш вигляд, що знову гаєш час, а я тебе прикрию. – в естві Часа клетотів сміх, але я на те не зважав. Невже це так просто?!

– Ви знаєте, де живе Мрія?

У відповідь Час лише скрушно похитав головою – і бувають же такі люди!

Зворотній хід

І ми пішли пустими вулицями. Час – трохи попереду, я за ним. Йшов і не бачив дороги. Я не міг повірити, що бачитиму Мрію, а якщо не Мрію, то принаймні плити тротуару, де Вона ходить щодня, її вікно! Чи ж існує в світі більше щастя? Мабуть, ні. А зорі моргали мені з неба крізь фіалковий міський дим. Я знов і знов дивувався – яке порожнє, виявляється, це місто! Але пусті вулички скоро скінчились і ми вийшли на шосе, де, не зважаючи на пізню годину, було повно авт. Їх рев долітав до мене, наче крізь пухову подушку. Ми трохи

пройшли вздовж шосе, а тоді повернули на тиху вуличку, яка впиралася просто в синій сосновий ліс. Я зауважив, що зорі сховалися і почав накрапати дрібний дощик.

Ми стояли перед високим жовтим будинком. В ньому саме догорали останні вікна. Ще мить – і лишилось лише одне: високо-високо, на одинадцятому поверсі, маленький світлий квадратик її вікна. А це було саме її вікно, я це чув усім серцем. Хмари все темнішали і скоро будинок з жовтого став сірим, а потім і зовсім розтанув, злившись із нічним небом. Лише високо-високо, здавалось, із самого неба виривалось квадратиком Мріїне вікно.

– Часе, ви можете зупинитися?

– Ні, я маю йти.

– Тоді йдіть, а я на вас тут зачекаю, добре? – я благально звів очі на Часа, адже мені було так необхідно якнайдовше побути тут і милуватися цим таким хорошим маленьким квадратиком її вікна. І Час пішов, а я лишився сам.

І ось я стою, лишившись поза часом, і вдивляюсь, високо задерши голову, в нічне небо, де її вікно. Я відчуваю присутність Мрії. Я щасливий. Крапельки дощу збігають моїм лицем і зникають на губах. Займається світанок, крізь мене повзуть перші люди. Вони не бачать мене, бо я далеко позаду часу, я і моє її вікно, яке дивовижним чином вихоплюється вже зі світлого неба...

На плече мені лягла чиясь рука.

– Часе! – запитую я, не обертаючись.

– Так.

– Чому її вікно не гасне?

– Їй здалося, що ти поруч, біля її вікна. І їй схотілось, щоб я зупинився. Для неї. Чи ж міг я відмовити? – так просто...

– Невже це правда?! – очі мені застилає радість, що наповнює мене і кличе полетіти десь високо-високо і припасти крилами до скла, за яким я їй наснився, бачити її очі... Час стенив плечима, мовляв, а ти ще сумніваєшся! Я відчув. Що зараз він скаже, що пора йти, але ж так хочеться лишитись!

– Часе! – я придумав щось неймовірне. – Адже колись тут, на місці цього будинку, був ліс?

Час кивнув, не розуміючи, куди я хилю, і трохи скривився:

– Але ж, любий друже, ти пам’ятаєш, *що* я казав тобі про мандрівки в часі – це неможливо.

– Ні, ви не зрозуміли! Я лишуся на місці, а ви – повернетесь трохи назад, адже це цілком реально, правда?

Я благально дивився на Часа. А він аж рота відкрив з подиву. Так, це було можливо! Я зрозумів це з часового обличчя. Він посміхнувся і раптом зник. А будинок почав танути. Ось вже від нього лишився лише бетонний кістяк, а цегла сповзла, наче шкіра якоїсь рептилії і, облущившись, впала вниз. Асфальт почав тріскатись і його уламки змітали хвилі гарячого повітря, а із землі, що оголилась під ним, потяглися до неба дерева; вивершуючи колонами, вони вибухали вгорі навсбіч зеленим верховіттям, утворюючи склепіння. Від землі відділилося *колись торішнє* листя і острівці молодії трави розтікались від мене навсбіч широкими жовто-зеленими смугами. Повітря стало таке чисте, що важко було дихати, а може то просто мені перехопило подих від захоплення.

Між дерев на галявині стояла Мрія, по коліна втонувши у заростях папороті, кутаючись у стареньку ковдру, яку накинула собі на плечі. Мені на мить здалося, що то саме вона, а не місяць, що так непомітно виповз на небо, освітлює все довкруг.

Позад мене хруснула суха гілка – то з’явився Час.

– Спасибі, Часе. – сказав я. – Спасибі і... йдіть геть! Я так багато всього маю їй сказати!

– Ти хочеш, щоб я лишив вас тут самих? – спитав Час.

– Так! – десь підсвідомо я розумів, що так не буває. Адже якщо повернеться назад Час – повернемось і ми. І казка зникне. Але з останніх сил хотілось вірити, що ось зараз я підійду, візьму Її за руку і зазирну в очі, а Мрія посміхнеться мені так, як вміють лише мрії. А потім ми, взявшись за руки, підемо кудись світ за очі, байдуже куди, головне, щоб разом.

– Надовго? – невблаганний Часе, як можна руйнувати таку мить?

– Назавжди! – все в мені співало і слова так давно приготовані для неї рвалися мені на губи задиханим шепотом. – На все життя...

– Ти дійсно цього хочеш?

– Понад усе! – як він може питати таке? Тепер, коли моя мрія так близько. Я мріяв про цю мить все життя, навіть не знаючи про неї (про неї – тобто про Мрію, бо вона – мрія!)

– А вона? – запитав Час.

– Вона? – я відчув, що земля йде мені з під ніг.

– Вона хоче лишитися тут з тобою назавжди?

Ніколи ще я не замислювався, чого ж насправді може хотіти вона. Ніколи не запитував себе, а чи потрібен я їй так, як вона мені. Але ж вона чекала на мене, хотіла, щоб я їй наснився, просила час зупинитись, щоб довше бути зі мною – кричало щось в мені. Так, але лишатись тут зі мною на все життя, це ж зовсім інше – сказав всередині мене жакливо дорослий голос. Чи не скаже вона потім, що я її занапастив? Я злякався. Злякався так, як ніколи раніше.

Мої плечі опустились, а очі згасли. Час вичікувально і з видимою цікавістю спостерігав за тим, що відбувається в мені, а потім його обличчя згасло і ніби закам'яніло. Я почув свій власний хрипкий голос:

– Ви праві, Часе. Хай все лишається, як є. Так буде краще...

Я бачив, як вмирили дерева, земля вкривалась потрісканим асфальтом і виростав із землі будинок, що закривав від мене Мрію, підіймаючи все вище й вище, до рівню вікна на одинадцятому поверсі...

– Ходімо! – сказав мені Час.

Я плівся за Часом, втупивши погляд у його широку спину, а в очах знову стояли вже вкотре непрохані сльози.

Так буде краще – пульсувало у скронях. Так буде краще – відлунювали Часові кроки. Для кого? – думав я.

Коли ми якось несподівано швидко опинились у Часовому будинку, гості вже майже розійшлися, а з нашим поверненням потяглися до дверей і ті, що

залишились. Простір коротко кивнув Часу і вийшов, навіть на мене не глянувши. Сучасність млосно підморгнула на прощання і я відчув у роті гидкий присмак.

Маленька Мить, на мій подив, не повисла на прощання в мене на шиї, а лише якось по особливому тріпнула голівкою і вийшла із зали.

– Що з нею? – спитав я Часа.

– З Миттю? Вона вважає, що ти нею знехтував...

– Коли?!

– Сьогодні. – Час не став більше нічого пояснювати, лише невизначено махнув рукою. – Тобі вже мабуть пора йти.

Я вийшов надвір – там цвіли вишні. Намагаючись не дивитися їм в очі, пройшов до хвіртки і лише там оглянувся. Вишні про щось шепотіли і простягали в мій бік гілля. Стало ще гіркіше.

Не пам'ятаю, як я дійшов додому; ліг у ліжку, але не міг заснути: я знехтував миттю – повисло в моїй свідомості.

Я...

Знехтував...

Миттю...

А далі була ніч і важкий передранішній сон. Темрява.

РОЗДІЛ ШОСТИЙ, в якому Мить повертається

Мить приходить зранечку

Коли я прокинувся, сонце заледве встигло зійти і краєчком зазірало в моє щільно закрите вікно. Я знов заплющив очі і в голові в мене зринув вчорашній день, а надто вечір, коли мені було даровано єдину мить, яку я втратив.

За вікном співали горобці. Сонячна плямка на стелі поволі сповзала вліво і вниз до дверей. Крізь двері, закриті щільно – згадалось мені і я стиснув у кулаці краєчок подушки. Ось і все –тепер скінчилось. Завершилось моє сходження

нанівець, наче на якусь магічну вершину, з якої тільки кинутись сторчголов на скелі там, у тумані.

О, так! Який благородний жест! Я був так близько до своєї мрії, але відмовився від неї. Я не потурав своєму егоїзмові і навіть пересилив його – чим не подвиг? Але чому тоді так гидко на душі? Чому так соромно?

Знову розплющив очі і зауважив, що вже почав розрізняти цокіт годинника. А з іншого боку – це ж я її придумав, отже й відчувати вона мусить так, як і я. Та чи означає це, що Мріїне *відчування* конче має бути саме до мене? До того ж, Час каже, що ніхто нікого придумати не в змозі, а оживити – тим більше. Тоді: чи мав я право вирішувати будь-що за окрему живу людину? Залізна логіка, але тут вона, чомусь, не діяла. Було щось іще, щось, що виправдовувало б мене, якби я тоді підійшов до неї. Щось незрозуміле в мені, щось, що надавало мені право вирішувати. Те саме право, яким я не скористався.

До речі, те саме *щось* було причиною мого сьогоднішнього паскудного настрою. Я майже остаточно прокинувся і трусив головою, щоб прогнати минулий сон. Пляма від сонця доповзла до дверей моєї кімнати і там спинилась, ніби вагаючись, куди повзти далі. Не встиг я цьому як слід здивуватись, як із жахливим рипом відчинилися двері. Від несподіванки я підскочив на ліжку – в дверях стояло щось, дуже добре мені знайоме.

– Мите! – я вигукнув ім'я моєї гості трохи голосніше, ніж збирався, але моя радість дійсно була щирою. Щоправда до неї примішувалося трохи здивування – раніше ні Мить, ані Час не з'являлися у мене вдома. До того ж Мить зненацька скочила до мене на ліжку і вмостилась мені на живіт.

– Привіт! – вигукнула вона сміючись. – Ось ти й попався! Тепер ти нікуди не сховаєшся – я хочу тобі допомогти.

Он воно що. Прийшла втішити, дуже мило...

– Спасибі, Мите, але, боюсь, тепер ніхто вже не зможе мені зарадити. – я й сам здивувався, як сумно і стомлено звучать мої слова. Мить посерйознішала, але з мене так і не злізла.

– Я можу повернути тобі втрачену мить. – просто сказала вона. Я сумно всміхнувся:

– Але ж Мите, мандрівок у часі не буває, нічого не можна переграти, відняв руку – ходи, і тому подібне... Спасибі, звичайно, але, боюсь, нічого в нас не вийде.

– Ой, лишенько, який же ти дурненький! – Мить знову засміялась. – Я ж не кажу, що поверну тебе в минуле, я просто *поверну тобі мить!* А це ж зовсім різні речі. Вдягайся і ходімо!

На цих словах вона боляче вхопила мене за носа, від чого весь мій сон як рукою зняло.

– Слухай, а може б ти з мене злізла, га? – вперше за останні два дні мені стало смішно. Мить помітно зніяковіла і теж засміялась.

– Ну, якщо ти наполягаєш... – сказала вона і скотилася на підлогу. Я ще не знав, чому, власне, радію, просто було легко і всі вчорашні розчарування лишилися позаду. Я швидко вдягнувся і ми вийшли з моєї кімнати. Щоправда, потрапили ми не в мій вузенький домашній коридорчик, а у квадратну зелену кімнату з килимом.

Зачарований ліс

Серед усіх відомих мені способів потрапити до Ялинки, найнесподіваніший – через ось цю волохату кімнату. Вона завжди з'являється там, де їй заманеться і зникає тоді, коли вважає за потрібне. Власне, виходячи з неї рідко коли можна було сказати наперед, куди потрапиш, але майже ніколи ця кімната не робила нікому зле – вона завжди проводила мене туди, куди я хотів би найбільше. Або: майже завжди.

Цього разу, видно, волохата кімната якимось чином домовилася з Миттю і перекинула її до мене додому.

Ще однією цікавою властивістю кімнати було те, що кількість дверей у ній кожного разу змінювалась. Цього разу, окрім тих, в які ми увійшли, були лише одні невеличкі вузенькі двері.

– Куди вони ведуть? – я обернувся до Миті, яка стояла просто за мною.

– А куди б ти хотів, щоб вони вели? – маленька хитрюжка вочевидь гралася зі мною, вона нахилила голову набік і дивилась на мене знизу вгору, трохи примруживши очі. Може навіть дражнилася, хіба що...

Я підійшов до дверей і пхнув їх рукою. Нічого не відбулось. Дивно, але ці двері відчинялися досередини. Я взявся за круглу дверну ручку і злегка потягнув на себе. В обличчя мені війнув легенький вітерець із легким запахом прілого листя. Заскочений зненацька, я замружився, а коли відкрив знову очі, то побачив, що за дверима ніч. Тепла і місячна. А ще трохи згодом, коли очі призвичаїлись до напівсутені, роздивився високі чорні колони, що немов підпирали небо. Я кліпнув – то були дерева.

Чи ж може це відбуватись насправді? Невже я таки *впізнав* цей ліс? Тримаючись за одвірок, щоб двері раптом не зникли, я озирнувся на Мить. Вона кивнула і розпливлася у посмішці. Лише зараз я збагнув, *що* насправді означає „повернути мить” і те, скільки насправді зробило для мене це маленьке дівча.

– Спасибі, люба Мите, ти мій найкращий друг!

Мить спочатку широко відкрила очі. А потім міцно замружилась:

– Кліп! – голосно сказала вона.

Мені захотілось зловити її і міцно-міцно притиснути до себе. Але не зараз, бо зараз – я мушу бути там! Я тихенько протиснувся між дверима і одвірком і зробив крок у місячний ліс, єдину мить, в котрій я хотів би бути над усе.

Ліс огорнув мене своєю тишею, а під ногами запружив листяний наст. Я озирнувся і побачив двері, з яких вийшов. Вони все ще були прочинені і тому світили в ліс густим жовтим світлом. Потім у них з’явилась невисока Митина постать і зачинила їх. Одразу стало темно – двері зникли, наче їх ніколи й не було. Та чи мало це мене хвилювати?

Я пішов у темряву, продерся крізь декілька кущів і нарешті побачив освітлену місяцем галявинку, де стояла Мрія. Мені здалося, що не існувало ніколи вчорашнього дня, а є лише сьогодні, де ми удвох.

– Привіт. – сказав я до Мрії, вийшовши на світле. Однак, вона все рівно злякалась і навіть трохи сахнулась. Потім спідлоба глянула на мене і запитала:

– Ми знайомі?

Я здивувався цьому питанню. Чомусь завжди здавалось, що вона звичайно ж мусить знати мене, як і я її.

– Так! Тобто, ні... Розумієш, мені здається, що я тебе придумав. Тобто не так придумав, як про це звичайно кажуть, а створив. Ну, знаєш, захотів, щоб ти була, і ось ти є... – я відчував себе справжнім недоумком і густо червонів. Однак, вона видно цього не зауважила, бо моя нескладна розповідь справила на неї неабияке враження. Вона широко розкрила очі і запитала:

– А ви в цьому впевнені? – я навіть не встиг здивуватись, чому це до мене раптом звертаються „на ви”, настільки мене вразило її запитання. Я зітхнув:

– Ні, зовсім не впевнений.

Тепер уже і Мрія зітхнула, але з полегшенням.

– Звичайно ж ні! – задоволено підтвердила вона. Отже, Час був усе-таки правий, коли казав, що ніхто й нікого придумати на в змозі. А Мрія – звичайна дівчина, яка мені дуже подобається: нічого надприродного. Але вона ще не договорила. – Насправді це я вас придумала, ось тільки...

На якусь мить мені забракло повітря. Я міг лише здивовано кліпати, а вона в цей час уважно мене вивчала.

– Що, „тільки”? – я спитав не зовсім те, що хотів, але все ж це було краще, ніж нічого: в такій то ситуації! Вона зніяковіла:

– Вибачте, але ви не носите сорочки з високим коміром? – деякі люди мають дивовижну здатність, ставити співрозмовника в тупік кожним запитанням. Мені навіть стало трохи соромно через ту кляту сорочку.

– Хіба як на свята... – збрехав я. Не люблю високі комірки – вони заважають дихати; але як їй про це сказати?

– Угу. – *розуміюче* сказала Мрія. – Але це зовсім не важливо.

Мій переляк трохи минув, рівно настільки, щоб нарешті запитати дійсно важливу для мене річ:

– А ти впевнена, що *ти* придумала мене, а не навпаки? – Мріїна відповідь була дуже важливою щонайменше для моєї самоповаги, адже відносно легко повірити у те, що сам когось придумав, але ой, як не легко – у те, що ти сам вигаданий кимось на дозвіллі.

– В принципі впевнена, але не думаю, що саме вас, тобто, не зовсім вас... – дівчина затиналась і було видно, що ця розмова їй неприємна. Тому я вирішив залишити це питання у спокої, адже, якщо подумати, зовсім непогано бути вигаданим нею.

– А чому ти звертаєшся до мене „на ви”? Ми ж однолітки. – в цьому місці я всміхнувся, бо згадав, що ми дійсно майже одного віку, адже це *Мить так придумала*. Проте Вона по-своєму зрозуміла мою посмішку і ще більше зніяковіла, а потім набундючилась і дуже серйозно сказала:

– Але ж ми з вами зовсім не знайомі!

Ну геть по-дорослому, подумалось мені, як вчителька у школі. Їй вже напевне не дванадцять (хоча й мені вже мабуть тринадцять). Що ж, можливо нашій розмові трохи бракувало моєї дитячої безпосередності.

– Тоді давай познайомимось і будемо „на ти”!

І ми познайомились.

А потім пішли у тихий місячний ліс, що ніби розступився, даючи нам дорогу. І місяць срібними поблисками падав на Мріїне волосся, яке геть не було схоже на мишачі хвостики і її сірі очі посміхались.

Ми просто йшли. І нам не важливо було куди і навіщо, єдине важливе для нас була ця мить, коли ми вдвох. Мить, якої ми чекали так довго, навіть не знаючи про її існування. І, чесно кажучи, я навіть не пам’ятаю, коли саме на цьому місячному шляху Мрія взяла мене за руку...

РОЗДІЛ ОСТАННІЙ, колискова для Миті

Банькаті ставочки

Я мусив написати своїй маленькій Миті колискову. Тому, що вже ой як давно їй це обіцяв, а ще тому, що кожного дня мені для цього лишалось все менше й менше часу. Але останню думку я гнав від себе, відмахувався від неї руками і трусив головою – бррр! На столі лежить купа зіжмаканих білих аркушів в лінійку, а просто переді мною білий непочатий листочок. Мене завжди вражало те, що аркуші паперу і листя дерев можна називати одним єдиним *поняттям* (Час прищепив мені повагу до понять, як їх розуміють люди). Я навіть думаю, що *справжні* вірші мусять писатись саме на листочках. Тоді вони торкатимуть душі, бо будуть такі самі природні, як зелене (чи жовте) листя, і такими ж людськими, як білий аркуш.

Зараз замислився над тим, якою саме мусить бути колискова для Миті. Мабуть, такою, як для всіх діток. Лише без усіляких там речитативів: ко-ти-ку-сі-ре-нький... Хоча, це також *вірш на листочку*, бо торкає душі. Лише не завжди підходить. Миті потрібне щось співучіше і мелодійніше.

На аркуші, що лежить переді мною на столі написано один рядочок: „Гойдається вечора зламана віть.” На жаль, це не я написав. Але ж як красиво! Сам вірш, звичайно, аж ніяк не колисковий, але як його можна було б заспівати!, тобто промуркотіти його мелодію. І чому він так красиво звучить? Що такого у звучанні цих простих слів? Можна спробувати й без них – тоді теж буде гарно. Щось приблизно таке: прумПум пуруПум пуруПурум пум Пум! Подумки перебираю відомі мені віршові розміри. Тобто розмір мені знайомий, не пам’ятаю лише, як він називається. Точно не дактиль – він звучав би значно грізніше: Прум пуруПум пум пум Пум пуруПум! Зовсім інше – наче хтось молотком б’є. Вирішую, що це або анапест або амфібрахій. Мабуть таки амфібрахій, назва якась солідніша і звучить так само співуче, як і сам вірш.

Але це все не важливо, головне – розмір. А як він називається – то вже десяте.

А ще, обов’язково потрібно, щоб прихід ночі був пов’язаний зі сном, щоб усе довкола засинало, а не лише дитина – щоб не було образливо. Наприклад, ось так:

Заснули у полі задихані трави...

Чи писав вже хтось раніше, що трави бувають задихані, щось не пам'ятаю, але тут напевне сказати не можна.

Та зашепотіли тихенько вві сні,

Ось про це вже точно ніхто не писав. Лише ось на „зашепотіли” припало аж два наголоси. Прикро. Може, потім виправлю, а тепер – ніколи, мушу розвинути тему трав.

Їх вітер тихенький гойдає ласкаво

Нікуди не годиться. По-перше, надто тенденційно, а по-друге, не ясно, що там із словом „ласкаво”. Чи то вітер гойдає трави лагідно, чи просто люб'язно. Але, що там іще римується з травами? Трохи покрутив на язичі заграви, але ні – це з іншого вірша. Ну що ж, нехай буде щось ласкаве, але не вітер. Ось приміром ця колискова.

Їм ніч колискову співає ласкаву

І вітер легенький вчувається в ній.

Це вже трохи краще, але слово „ласкаву” все одно трохи невдале. Може тому, що винесене в кінець рядка – не люблю інверсію, тобто перестановок слів. Гаразд, нехай поки лишається.

Затихлі веселі банькаті ставочки

Про банькаті ставочки я теж нічого досі не чув. До того ж від них легко перевести мову на саму маленьку сплюшку – Мить. Цікаво, а що насправді називають сплюшкою? Хоча зараз це не важливо, бо як каже Час у таких випадках, у понятті важливим є перед усім те, що під ним розумієш. Зараз мені треба ставочки, бо до них легко римуються очка. Наприклад ось так:

Стомилися ручки, злипаються очка,

І ти засинаєш під шелест долонь.

Дивно, чому ніхто не пише нічого про шелест долонь, адже він такий чудовий! Приміром, коли мама проводить рукою по твоїй ковдрі, це ж так приємно – чути шелест. Це не якісь там сторонні страшенські шурхоти, а саме рідний і хороший шелест.

Тепер лишився лише пропущений рядочок про ставочки. Цікаво, чим можуть займатися банькаті ставочки? Я знаю – булькотіти!

Накрившись лататтям, булькочуть крізь сон.

Рима трохи нікудишня, ну нічого – спишу на асонанс (що б це там не значило). А тепер головне – розповісти, що завтра знов ранок. Це ж найбільша помилка всіх батьків – вони забувають сказати, що завтра знов ранок! Можливо, саме тому так багато дітей не хочуть лягати спати?

А завтра знов ранок, прокинеться вітер

І навіть ставочки

Обов'язково треба про це сказати. Все прокинеться, навіть банькаті ставочки, бо ж ранок! А головне – сонечко зійде!

І сонечко зійде і буде нам гріти,

Вже трохи не літнє, та щире проте.

Навіть якщо скоро осінь, сонце завжди гріє щиро, про це теж треба сказати. Бо ж якщо завтра все буде не так, якщо завтра осінь? Треба ж пояснити маленькій, що все рівно все буде чудово!

Ось лише до ставочків знов треба щось додати – отакі вони вредні! Гаразд, лишу на потім. Зараз мушу написати, що й сама Мить теж прокинеться і побачить оновлений казковий вмитий рососою світ!

Коли ти прокинешся – все буде іншим,

Весь світ буде кращим, ранковим, новим

Неправда, якщо все так одразу зміниться, буде страшно і самотньо, а це погано. Треба розповісти маленькій, що існують речі неперехідні, тобто такі, що не змінюються, що б там не було. А проста зміна дня і ночі для таких речей – дрібниці. Я таких речей маю дві, може, хтось більше.

Та що б там не сталося, дружба і вірші
Такими як зараз залишаться в ній.

Оце вже правда – дружба, найсвятіше що є, поруч з коханням, але про кохання колискові не співають. А вірші – це спосіб висловити свою дружбу або будь-які інші почуття до людини. Навіть у злих віршах зло є лише зворотнім боком чуття великої любові, бо спрямовується на те, що її нищить. Про це я розповів би Миті, коли вона підросте, але не зможу... Ні! Не думати про це! Нізащо! Бо це страшно, а я мушу написати, щоб маленька Мить нічого не боялась, а тому й сам мушу бути безстрашним. Пригадую, коли був меншим, боявся темряви і, коли лягав спати, з головою ховався від неї під ковдру. Але Мить сміливіша за мене, тому не повинна нічого боятись!

Тому засинай і не бійся нічого

А ще нічого дуже схоже на нічного, вони дуже співзвучні, тому одразу ясно чого не треба боятись: ні темряви ні нічних звуків під ліжком, ні шелесту листя за вікном.

Тому засинай і не бійся нічного

Може, так навіть краще, бо пряміше. А в кінці треба сказати Миті, чим вона для мене є

Моє наймиліше у світі дитя!

І це не тому, що дитя римується із життям з попереднього рядочка, а тому, що я дійсно мушу так написати.

Який же я щасливий, що маю кому написати таку колискову! А головне – тепер я знаю, хто її зможе заспівати так, як вона на те заслуговує.

Я востаннє всміхнувся своєму щастю і заснув. І наснилися мені в ту ніч вредні, але такі веселі банькаті ставочки.

Подарунок Часа

– Ти мені потрібна.

– Знаю. – відповіла Мрія і ми обидвоє засміялись.

– Я хочу сказати, що мені потрібна твоя допомога. – виправився я, але вона кивнула, даючи знати, що й першого разу мене зрозуміла – вона завжди мене розуміє.

– Чим я можу тобі допомогти? – спитала Мрія.

– Треба щоб ти заспівала одну пісню, власне, колискову для однієї маленької дівчинки. – Вона злякалась і замахала руками, мовляв, ні, нічого не вийде. Я засмутився:

– Але ж це для мене дуже важливо! Розумієш, це я її написав. Я давно обіцяв тій дитині колискову. Але сам її співати не можу, а в тебе це так чудово вийшло б!

– А можна подивитись на вірш?

– Звичайно! – я поклав перед нею списаний листок і нашорошено став чекати на її реакцію. Вона швидко пробігла поглядом по рядкам, потім ще раз. А потім всміхнулась.

– Ну як? – спитав я пошепки. Вона трохи помовчала, а тоді сказала:

– Я не хочу висловлювати свою суб'єктивну думку, це буде нечесно. До того ж, у будь-якому вірші мене в першу чергу цікавить автор і те, що він хотів висловити, а вже потім сам вірш, як жанр...

– Ну ти дасш! Ну на чорта мені об'єктивне враження? Я хочу суб'єктивного – твого! Ну скажи хоч щось про цей вірш!

– Це колискова. – впевнено і серйозно сказала Мрія і ми знову засміялись.

– Але ти її співатимеш? – з надією в голосі запитав я.

– А куди ж я дінусь!

Я привів Її у дім Часа надвечір, коли Мить вже збиралася спати, бо не хотів надто довго балакати з маленькою. Я вирішив, що сьогодні попрощаюсь з нею і з Часом, і з будинком. Адже Миті скоро знову буде сім років, а потім вона забуде мене і увесь цей довгий рік, проведений зі мною. Просто забуде і все. Так мені пояснив Час, а він ніколи, на жаль, не бреше. Мить піде другим колом, таким, як і бозна-скільки попередніх, лише без мене. Тому я вирішив прощатись, щоб вона хоч якийсь час після розставання пам'ятала мене. Дурня, звичайно, але я хотів, щоб маленька Мить теж відчула трохи розлуки, а не просто прокинулась одного ранку без мене в голові. Непедагогічно, мабуть, але хай йому абищо!

Коли сказав Миті, що зараз вона почує колискову, яку я їй обіцяв, маленька аж застрибала від радощів на одній ніжці і побігла вкладатися спати. Сказала, що буде готова за десять хвилин.

Ми з Часом сиділи на кухні, а Мрія пішла оглянути бібліотеку і галерею. Я розумів, що сиджу ось так у цій кухні востаннє, але в цьому домі не можна сумувати – так каже Мить. Тому ми й не сумували, лише пили терпкий полиновий Часовий чай і балакали про всілякі дурниці, важливі й не дуже речі, про спільних знайомих, про Мить і про мене.

– Я хочу зробити тобі подарунок, юний друже. – сказав Час, а я й не помітив, коли він встиг знову посерйознішати. А він продовжував. – Я думаю, це буде один з найкращих подарунків у твоєму житті.

І Час витяг з-за пазухи книжку, яку я одразу ж впізнав.

– Та це ж та сама книга про мене! – я був у захваті. – І ви мені її даруєте! Це ви написали її, Часе?

Мої руки мимоволі потяглися до книги, але Час не поспішав її віддавати.

– Ні, не я. Це ти її написав. – Час засміявся, побачивши, як я відсахнувся від книги.

– Я? Але ж я нічого не писав!

– То напишеш! Велика біда! – останні слова Час сказав трохи нерозбірливо. Я підняв очі і зрозумів чому – він сміявся.

– Ти мене вражаєш! Справа в тому, що я знаю тебе, як облупленого. Між іншим, мені відомо й те, що ти, зі своїми лінощами, ніколи б добровільно не погодився б списати стільки паперу відразу. А тепер...

– Що, тепер? – я похолов від поганого передчуття.

– А тепер в тебе нема вибору. Я забрав цю книгу з майбутнього, в якому ти її вже написав. І тепер тобі доведеться писати її потихеньку, якщо не хочеш, щоб в мені утворилася дірка!

Я мимоволі засміявся пласкому жартові Часа і напруга спала. Взяв книгу до рук і провів рукою по палітурці.

– Як це чудово, Часе!

– Так, чудово. – сказав Час і раптом спохмурнів. – А тепер іди шукай Мрію і йдіть удвох до Миті. І ще одне – не заходь до мене прощатись, коли зберешся йти... – він аж надто швидко обернувся і вийшов з кухні. Тоді я бачив його востаннє.

Колискова для Миті

Ми з Мрією сиділи біля Митиного ліжка, а Мить лягла на бік, підклала долоньки під щічку, заплющила оченята і слухала.

Я сидів і дивився на Мить, а Мрія тихенько співала мою колискову, до речі, по пам'яті:

Заснули у полі задихані трави
І шерхотом тихим шепочуть вві сні.
Їм ніч колискову співає ласкаву
І вітер легенький вчувається в ній.

Затихли веселі банькаті ставочки,

Накрившись лататтям, булькочуть крізь сон.
Стомилися ручки, злипаються очка
І ти засинаєш під шелест долонь.

А завтра знов ранок, прокинеться вітер
І навіть ставочки прокинуться теж,
І сонечко зійде і буде нам гріти
Хоч, може, й не літнє, та щире проте.

Коли ти прокинешся, все буде іншим,
Весь світ буде кращим, ранковим, новим.
Та, що б там не сталося, дружба і вірші
Таким як зараз залишаться в нім.

Тому засинай і не бійся нічого,
Бо ніч – тільки сон, завтра буде життя.
Тому засинай, і не бійся нічного,
Моє найдорожче у світі дитя!

Колискова скінчилася, але Мріїн голос все ще бринів у кімнаті. Мить заснула і посміхалась крізь сон.

Вона торкнулася Митиного чола і прибрала з нього неслухняне волоссячко. Тоді Мить розплющила очки і прошепотіла:

– Ти схожа на мою матусю.

А потім знову заснула.

Ми тихо підвелись і вийшли з кімнати Миті. Трохи помовчали, а потім Мрія запитала:

– Що це в тебе за книга?

– Це книга – про нас з тобою, і про Часа, і про Мить. І про всю Ялинку. – гордо відповів я, ніби вже її написав.

– Правда? А можна... – вона знітилась, – а можна я її прочитаю?

– Звичайно! В першу чергу ти! Особливо ти! – і тоді у сутені коридорів часового будинку я вперше поцілував Мрію.

Тільки тобою повняться брості віт, писав мій улюблений поет...

Ми вийшли з будинку і пішли крізь квітучий вишневий сад, тримаючись за руки.

І були щасливі.